

Prof. dr. Vedad GURDA

Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli

E-mail: vedad.gurda@untz.ba

Prof. dr. Dževad MAHMUTOVIĆ

Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli

E-mail: dzevad.mahmutovic@untz.ba

Maja IVELJIĆ, MA

Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli

E-mail: maja.iveljic@untz.ba

Izvorni naučni rad/Original scientific article

UDK/UDC: 94:34(497.6)"1995/2020" (094)

34:341.2:341.4:341.6:343.1:323(497.6)"1995/2020"

DOI: <https://doi.org/10.52259/historijskipogledi.2021.4.6.250>

POSTDEJTONSKO TRAGANJE ZA PRAVDOM: SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE U BOSNI I HERCEGOVINI PRED NADLEŽNIM SUDOVIMA

Apstrakt: *Oružane sukobe u Bosni i Hercegovini u periodu od 1992. do 1995. godine, a koji su okončani zaključivanjem tzv. Dejtonskog mirovnog sporazuma, obilježilo su ozbiljna kršenja temeljnih ljudskih prava i sloboda te vršenja strašnih ratnih zločina. Procesuiranje optuženih za ove zločine odvija(lo) se na nekoliko nivoa, odnosno pred: a) Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), b) domaćim sudovima i c) sudovima pojedinih inostranih država. U radu su analizirani određeni pokazatelji vezani za procesuiranje navedenih zločina, njihov obim i struktura, kao i odnos osuđujućih i oslobađajućih presuda za pojedine ratne zločine, obim primjene konvencionalnih i sumarnih formi okončanja krivičnih predmeta te sudska politika sankcioniranja učinilaca odnosnih krivičnih djela. Došlo se do saznanja da je sa krajem 2020. godine okončano na stotine krivičnih postupaka protiv približno hiljadu optuženih. Najveći broj optuženih je procesuiran pred Sudom Bosne i Hercegovine (Sud BiH), potom pred MKSJ te nešto manji broj pred sudovima država sa prostora bivše SFRJ i pojedinih zapadno-evropskih država.*

Istraživanjem je utvrđeno da je pred MKSJ od sveukupnog broja optuženih za ratne zločine počinjene na prostoru Bosne i Hercegovine njih čak 90,2% pravosnažno osuđeno za neki od datih zločina, dok je stopa osuđenih u odnosu na optužene pred Sudom BiH iznosila 67,2%, a pred sudovima u Republici Srbiji 70,2%. Zanimljivo je da je pred MKSJ čak 24,3% optuženih osuđeno u sumarnom postupku na temelju sporazuma o izjašnjenju o krivnji

(plea agreement), dok je pred Sudom BiH primjenom sporazuma o priznanju krivnje (plea bargaining) kao konsenzualnog modela okončanja krivičnih predmeta osuđeno 13,3% optuženih. Za zločin genocida kao najteži zločin pred MKSJ, Sudom BiH i njemačkim sudovima osuđene su do sada 22 osobe i sve osude odnosile su se na djelovanje Vojske Republike Srpske tokom rata u Bosni i Hercegovini.. Na kraju, utvrđeno je da su pojedini sudovi, posebno Sud BiH, baštinili relativno blagu politiku kažnjavanja ratnih zločina.

Ključne riječi: *Genocid i ratni zločini u Bosni i Hercegovini, Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju, Sud Bosne i Hercegovine, kaznena politika, sporazum o priznanju krivnje.*

THE POST-DAYTON SEARCH FOR JUSTICE: WAR CRIMES TRIALS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA BEFORE COMPETENT COURTS

Abstract: *The armed conflicts in Bosnia and Herzegovina in the period from 1992 to 1995, which ended with the conclusion of the so-called The Dayton Peace Agreement was marked by serious violations of fundamental human rights and freedoms and the commission of horrific war crimes. Prosecution of defendants for these crimes takes place at several levels, ie before: a) the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (ICTY), b) domestic courts and c) courts of certain foreign states. The paper analyzes certain indicators related to the prosecution of these crimes, their scope and structure, as well as the ratio of convictions and acquittals for certain war crimes, the scope of application of conventional and summary forms of ending criminal cases and court policy of sanctioning perpetrators. It was learned that by the end of 2020, hundreds of criminal proceedings against approximately a thousand defendants had been completed. Most of the accused were prosecuted before the Court of Bosnia and Herzegovina (Court of B&H), followed by the ICTY, and a slightly smaller number before the courts of the former SFRY and some Western European countries.*

The research established that before the ICTY, out of the total number of accused for war crimes committed in Bosnia and Herzegovina, as many as 90.2% were convicted of some of these crimes, while the rate of convicted in relation to accused before the Court of B&H was 67.2% , and before the courts in the Republic of Serbia 70.2%. It is interesting that before the ICTY as many as 24.3% of the accused were convicted in summary proceedings on the basis of a plea agreement, while before the Court of B&H 13,3% of the accused were convicted using a plea bargaining as a consensual model for ending criminal cases. So far, 22 people have been convicted of the crime of genocide as the most serious crime before the ICTY, the Court of B&H and German courts, and all convictions related to the activities of the Army of Republika Srpska during

the war in Bosnia and Herzegovina. Court of B&H, inherited a relatively mild policy of punishing war crimes. Finally, it was found that certain courts, especially Court of B&H, inherited a relatively mild policy of punishing war crimes.

Key words: *genocide and war crimes in Bosnia and Herzegovina, ICTY, Court of Bosnia and Herzegovina, penal policy, plea agreement*

Uvod

Krajem 2020-e navršilo se 25 godina od potpisivanja Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, koji se u javnom diskursu nerijetko označava i kao Dejtonski mirovni sporazum. Riječ je o međunarodnom ugovoru koji su uz podršku međunarodne zajednice 1995. godine zaključile Republika Bosna i Hercegovina, Republika Hrvatska i Republika Srbija, a kojim su okončani oružani sukobi koji su se odvijali na području Bosne i Hercegovine od 1992. do 1995. godine. Sporazum je dogovoren i parafiran 21. novembra 1995. godine u Dejtonu (SAD), a zvanično je potpisan 14. decembra iste godine u Parizu.¹

Spomenuti oružani sukob, koji je poprimio i međunarodne dimenzije te formu agresorskog, odnosno agresivnog rata prema Republici Bosni i Hercegovini,² karakterizirala su teška i sistematska kršenja međunarodnog humanitarnog prava, silovanja, odvođenja u logore i prisilna zatvaranja, progon civilnog stanovništva, protivpravno oduzimanje ili uništavanje privatne imovine i stambenih objekata, devastacija industrijskih, historijskih, obrazovnih i zdravstvenih objekata i infrastrukture, uništavanje vjerskih objekata, naročito objekata islamske arhitekture itd.³ Ipak, najstravičnije posljedice predmetnog oružanog sukoba ogledale su se u napadima na život i tjelesni integritet žrtava, a što je rezultiralo ranjavanjima, pojedinačnim ili masovnim ubijanjima, odnosno ljudskim gubicima ogromnih razmjera, čiji broj ni do danas sa sigurnošću nije utvrđen.

Kada je riječ o ranjavanjima procenjuje se da je tokom rata u Bosni i Hercegovini ranjeno više stotina hiljada ljudi, od čega nekoliko desetina hiljada djece.⁴ S druge strane, ukoliko se analiziraju brojevi ubijenih u ovom sukobu nedvojbeno je da su oni izrazito veliki, s tim da se u literaturi ne operira sa

¹ Remzija Kadrić, Dejtonski mirovni sporazum i međunarodna zajednica, *Znakovi vremena*, god. XVIII-XIX, br. 71-72, Sarajevo 2015-2016, 161.

² Enis Omerović, Ujedinjene nacije i masovna kršenja ljudskih prava u formi međunarodnih zločina u Bosni i Hercegovini u vrijeme međunarodnog oružanog sukoba, *Pregled*, god. LI, br. 3, Sarajevo 2010, 210.

³ Smail Čekić, Genocid u Republici Bosni i Hercegovini 1992-1995, *Pregled*, god. LIX, br. 1, Sarajevo 2018, 40-41. (dalje: S. Čekić, *Genocid u RBiH*).

⁴ S. Čekić, *Genocid u RBiH*, 44.

jedinstvenim ili približnim pokazateljima žrtava ovog oblika ratne viktimizacije. Prva istraživanja i procjene vršena neposredno nakon rata operirala su brojkama od 145.000 ubijenih ili nestalih, a što je utvrđeno od strane Međunarodne komisije za Balkan 1996. godine, do brojke od ogromnih 278.800 ubijenih, poginulih ili nestalih tokom rata u Bosni i Hercegovini (1992-1995), sa kojim podacima je izašla u javnost Agencija za statistiku 1999. godine.⁵ Međutim, rezultati novijih istraživanja ipak ukazuju na manji broj ubijenih ili nestalih tokom oružanih sukoba. Na temelju istraživanja koja su 2010. godine sproveli Ewa Tabeau i Jan Zwierchowski, demografski eksperti Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (u daljem tekstu: MKSJ), procjenjuje se da broj žrtava rata u Bosni i Hercegovini, odnosno „minimalan broj smrti povezanih s ratom” iznosi 104.732 lica, od čega 42.106 (40,2%) civila i 62.626 (59,8%) vojnika.⁶ Do relativno sličnih, ali nešto nižih brojčanih pokazatelja ubijenih ili nestalih za vrijeme ratnih dešavanja došli su i saradnici Istraživačko dokumentacionog centra iz Sarajeva, a koji su publikovani u studiji pod naslovom *Bosanska knjiga mrtvih* 2012. godine. Navedenim istraživanjem utvrđeno je da je tokom posmatranog perioda u Bosni i Hercegovini dokumentirana smrt ili nestanak ukupno 95.940 građana, od čega su žrtve direktnih borbenih dejstava 94.430 lica, a 1.510 ili 1,57% su indirektna žrtve rata, odnosno lica koja su podlegla usljed niza drugih uzroka koji su u vezi s ratnim dešavanjima.⁷

Značajan dio navedenih ljudskih gubitaka kao i drugih prethodno spominjanih posljedica oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini u periodu od 1992. do 1995. godine predstavlja rezultantu kršenja međunarodnog humanitarnog prava te kao takav ima obilježja pojedinih ratnih zločina. Štaviše, u javnom prostoru se nerijetko može čuti narativ kako zločini počinjeni u Bosni i Hercegovini, koji su svoju apokaliptičnu kulminaciju dobili u okviru genocida na prostoru Srebrenice, predstavljaju najveći ratni zločin učinjen na tlu evropskog kontinenta nakon Drugog svjetskog rata, a nije pretenciozno konstatirati da se isti mogu situirati i pod horizonte najstrašnijih ratnih zločina počinjenih u drugoj polovini XX vijeka u internacionalnim okvirima. Pri tome

⁵ Jasna Bakšić Muftić, Razumjevanje Dejtonskog ustava 10 godina poslije, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 42, br. 1. Split 2005, 81.

⁶ Ukoliko se posmatra etnička struktura žrtava stradalo je 68.101 Bošnjaka, 22.779 Srba, 8.858 Hrvata, te 4.995 osoba drugih nacionalnosti. Više u: Jan Zwierchowski and Ewa Tabeau, *The 1992-95 War in Bosnia and Herzegovina: Census-Based Multiple System Estimation of Casualties' Undercount*, Conference Paper for the International Research Workshop on 'The Global Costs of Conflict' The Households in Conflict Network (HiCN) and The German Institute for Economic Research (DIW Berlin), Berlin 2010, 16-17; Vidi: https://www.diw.de/documents/dokumentenarchiv/17/diw_01.c.350596.de/tabeau_%20conflict_gecc.pdf (pristup: 19. decembar 2020).

⁷ Pri tome, od ukupno 95.940 lica za 84.746 su utvrđene okolnosti smrti, dok se za posmrtnim ostacima 9.684 (10,09%) lica još uvijek traga, odnosno ista se vode kao nestali. Uporedi: Mirsad Tokača, *Bosanska knjiga mrtvih - Ljudski gubici u Bosni i Hercegovini 1991-1995*, Istraživačko dokumentacioni centar Sarajevo, Sarajevo 2012, 107-108.

treba napomenuti da se pod pojmom ratni zločini, u kontekstu kako se isti kolokvijalno upotrebljava u javnom govoru, u pravnoj nauci, a posebno u nauci (međunarodnog) krivičnog prava, podrazumjevaju najteži međunarodni zločini, odnosno krivična djela (*core crimes*) poput genocida, zločina protiv čovječnosti, ratnih zločina i agresije.⁸ Riječ je o (zlo)djelima kojima se povrjeđuju najznačajnije vrijednosti prihvaćene od strane međunarodne zajednice civiliziranih naroda te kojima se udara na fundamente čovječnosti i opstojnosti čovječanstva u cjelini.⁹ Stoga neki od najznačajnijih pisanih izvora međunarodnog (krivičnog) prava, poput Haških i Ženevskih konvencija ili Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida predviđaju obavezu propisivanja ovih zločina nacionalnim zakonima, kao i obaveze njihovog procesuiranja te kažnjavanja učinitelja istih.

U cilju ispunjenja obaveza proisteklih iz navedenih međunarodnih pravnih akata te zarad ostvarenja principa vladavine prava, kao jednog od temeljnih pravnih principa, neposredno nakon zaključivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma pristupilo se procesuiranju osumnjičenih, odnosno optuženih za pojedine ratne zločine izvršene na prostoru Bosne i Hercegovine pred različitim pravosudnim forumima i to pred: a) Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju, b) sudovima u Bosni i Hercegovini, te c) sudovima pojedinih inostranih država na temelju univerzalne jurisdikcije.

Svrha procesuiranja predmetnih zločina kao i drugih krivičnih djela te sankcioniranja (kažnjavanja) njihovih učinitelja, a kako je to definirano odredbama Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: KZ BiH)¹⁰, usmjerena je ka tome da se postigne zaštita društva od činjenja novih krivičnih djela preventivnim uticajem na druge građane da poštuju pravni sistem i ne čine (takva) krivična djela (*generalna prevencija*) te djelovanje na učinitelja s ciljem da ga se spriječi da *pro futuro* učini nova krivična djela (*specijalna prevencija*)¹¹ kao i podsticanje njegovog prevaspitanja. Osim toga, svrha propisivanja i izricanja krivičnopravnih sankcija vezana je i za ostvarivanje zaštita te obezbjeđenje odgovarajuće satisfakcije žrtvi krivičnog djela (v. čl. 6. KZ BiH). Međutim, pored svrhe koja je spomenutim zakonom *expresis verbis* istaknuta, u literaturi se ističe da procesuiranje ratnih zločina ima i druge ciljeve i svrhu te da bi isto trebalo doprinijeti i utvrđivanje istine o prirodi i karakteru pojedinih ratnih događaja, pomirenju između učinitelja i žrtava, promociji vladavine prava, odvajanju pojedinačne od kolektivne

⁸ Berislav Pavišić, Kaznena djela po međunarodnom pravu, *Anali Pravnog fakulteta u Zenici*, god. 5. br. 10, Zenica, 14.

⁹ Sabrina Horović, Genocid, ratni zločini, zločini protiv čovječnosti, *Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Mostaru*, br. XVII, 2004, 103-104.

¹⁰ „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, (br. 3/2003, 32/2003 - ispr. 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015 i 35/2018).

¹¹ Svrha kažnjavanja nije određena Statutom MKSJ, ali je na sličan način definirana u pojedinim sudskim odlukama. Uporedi: *Tužitelj v. Radoslav Krstić (IT-98-33-T)*, *Presuda Pretresnog vijeća*, 2001, par. 693.

odgovornosti i dr.¹² Osim toga, u popularnoj kulturi prava kao idejnom obrascu kako obični građani percipiraju ulogu i funkciju (krivičnog) prava i pravosuđa, od nadležnih sudova se očekuje da oštećenim/žrtvama krivičnih djela, kao i društvu u cjelini „isporuči pravo i pravdu“. Zato je u naslovu rada procesuiranje ratnih zločina u postdejtonskom periodu metaforički označeno kao traganje za pravdom. U okviru predmetnog rada korištenjem konvencionalne metodologije istraživanja u području pravnih nauka autori su pokušali ukazati na najznačajnije izazove koji su pratili procesuiranje datih ratnih zločina pred spomenutim pravosudnim forumima, a potom analizirati njihov obim i struktura, kao i odnos osuđujućih i oslobađajućih presuda za pojedine ratne zločine, obim primjene konvencionalnih i sumarnih formi okončanja krivičnih predmeta te sudsku politiku sankcioniranja učinitelja odnosnih krivičnih djela.

Procesuiranje ratnih zločina u Bosni i Hercegovini pred MKSJ

Osnivanje, nadležnost i rad Suda

Kao što je prethodno spomenuto oružane sukobe 1990-ih u Bosni i Hercegovini, ali i drugim državama bivše Jugoslavije obilježila su teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava kao i vršenje ozbiljnih ratnih zločina. Međunarodna zajednica institucionalno predstavljena kroz organizaciju Ujedinjenih nacija (u daljem tekstu: UN) poduzimala je izvjesne političke i pravne korake u cilju da zaustavi spomenuta ratna stradanja i zločine te da uspostavi mir na navedenim prostorima. Paralelno s tim poduzimane su i određene aktivnosti koje su imale za cilj da ispitaju razmjere tih zločina te prikupe dokaze o istim. S tim u vezi, na temelju ovlaštenja iz Rezolucije 780 Vijeća sigurnosti UN od 6. oktobra 1992. godine, Generalni sekretar UN formirao je tzv. Kalshoven – Bassiounievu komisiju, koja je imala zadatak da istraži navode i prikupi dokaze o kršenjima međunarodnog humanitarnog prava i vršenju ratnih zločina na prostorima bivše Jugoslavije. Komisijom je prvobitno predsjedavao holandski pravnik Frits Kalshoven, a nakon njegove skore smrti rukovođenje istom nastavio je eminentni pravni stručnjak i jedan od rodonačelnika i utemeljitelja međunarodnog krivičnog prava profesor Mahmoud Charif Bassiouni.¹³ Komisija je u svom privremenom izvještaju u februaru 1993. godine, između ostalog, navela kako je nužno formiranje ad hoc međunarodnog krivičnog tribuna,¹⁴ a koji bi procesuirao teška kršenja

¹² Oskar N. T. Thoms, James Ron, Roland Paris, State-Level Effects of Transitional Justice, *International Journal of Transitional Justice*, Vol. 4, 2010, 329–354.

¹³ Ivo Josipović, Davor Krapac, Petar Novoselec, *Stalni međunarodni kazneni sud*, Zagreb 2001, 46. (dalje: I. Josipović, D. Krapac, P. Novoselec, *Stalni međunarodni kazneni sud*).

¹⁴ Lilian A. Barria, Steven D. Roper, How Effective are International Criminal Tribunals? An Analysis of the ICTY and the ICTR, *The International Journal of Human Rights*, vol. 9, no. 3/2005, 354.

ženevskih konvencija za zaštitu žrtava rata i druge povrede međunarodnog prava koje je komisija u svome radu utvrdila.¹⁵

Rukovodeći se ovim kao i nekim drugim izvještajima Vijeće sigurnosti je Rezolucijom 808 od 22. februara 1993. godine donijelo načelnu odluku da će formirati međunarodni tribunal za kršenja međunarodnog humanitarnog prava na prostorima bivše SFRJ te zadužilo Generalnog sekretara da pripremi odgovarajuće akte neophodne za sprovođenje date rezolucije.¹⁶ Generalni sekretar je uvažavajući prijedloge različitih država i pravnih eksperata 3. maja 1993. godine Vijeću sigurnosti podnio izvještaj o provedbi spomenute rezolucije kao i Nacrt Statuta budućeg suda. Vijeće sigurnosti je svojom Rezolucijom 827 od 25. maja 1993. godine prihvatilo predmetni izvještaj i Statut suda te zvanično formiralo *Međunarodni sud za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnoga humanitarnog prava počinjena na području bivše Jugoslavije od 1991*, sumarno poznat kao *Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju* (MKSJ).¹⁷ Riječ je o međunarodnom *ad hoc* sudu (tribunalu) sa nadležnošću da istražuje i krivično goni osobe odgovorne za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena nakon januara 1991. godine u ratnim sukobima na prostorima bivše SFRJ. MKSJ predstavlja prvi međunarodni krivični sud koji nije osnovan međunarodnim sporazumom nakon rata, već je formiran na temelju Glave VII i čl. 29. povelje UN, koji nude pravnu osnovu za formiranje pomoćnih tijela Vijeća sigurnosti te donošenje privremenih mjera od strane ovog tijela UN koje imaju za cilj uspostavljanje i očuvanje međunarodnog mira.^{18,19} Sud je zvanično počeo sa radom 18. novembra 1993. godine²⁰ i sjedište istog je u Hagu.

¹⁵ Premda se Komisija susretala sa ozbiljnim problemima u svome radu na terenu, prikrivenoj sabotaži unutar pojedinih tijela UN te nedostatku finansijskih sredstava za rad, ona je prikupila impresivnu građu od oko 65000 stranica pisanog teksta te različite audio i video zapise o zločinima počinjenim na prostorima bivše SFRJ. Sav taj činjenični i dokazni materijal zajedno sa pravnom analizom primjenjivog prava i pitanja vezanih za različite aspekte krivične odgovornosti učinitelja predmetnih zločina, a koje analize su u značajnom obimu poslužile kao osnova za izradu Statuta MKSJ, komisija je u svom finalnom izvještaju dostavila Generalnom sekretaru UN u aprilu 1994. godine. I. Josipović, D. Krapac, P. Novoselec, *Stalni međunarodni kazneni sud*, 47

¹⁶ Miodrag N. Simović, Milan Blagojević, Vladimir Simović, *Međunarodno krivično pravo*, Istočno Sarajevo 2013, 274.

¹⁷ Statut Međunarodnog suda za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnoga humanitarnog prava počinjena na području bivše Jugoslavije od 1991, Annex to SCOR. 48/827, 25. Mai 1993, UN Doc. S/RES/827 (1993) sa kasnijim izmjenama i dopunama sadržanim u RES/1166 (1998), RES/1329 (2000), RES/1411 (2002), RES/1431 (2002), RES/1481 (2003), RES/1597 (2005), RES/1660 (2006), RES/1837 (2008), RES/1877 (2009).

¹⁸ Miloš Babić, *Međunarodno krivično pravo*, Banja Luka 2011, 184.

¹⁹ Ovakav način formiranja suda bio je predmetom naučne kritike, posebno od strane pojedinih srbijanskih i crnogorskih autora. Uporedi: Drago Radulović, Legalitet i legitimitet Međunarodnog tribunala za suđenje licima za koja se pretpostavlja da su odgovorna za teške povrede međunarodnog humanitarnog prava učinjene na teritoriji bivše Jugoslavije - Haški tribunal, *Facta universitatis - series: Law and Politics*, vol. 1, br. 4, Niš 2000, 525-539; Milan Škulić, *Međunarodni krivični sud – nadležnost i postupak*, Beograd 2005, 51-67. (dalje: M. Škulić, *Međunarodni krivični sud – nadležnost i postupak*); Zoran Stojanović, Međunarodni krivični sud:

Kada je riječ o organizaciji MKSJ treba istaći da isti ima trodjelnu strukturu te da se sastoji od: a) tri pretresna i jednog žalbenog sudskog vijeća, b) ureda tužitelja i c) sekretarijata na čelu sa generalnim sekretarom (registrarom). Sudije iz reda visoko moralnih pravnih eksperata iz oblasti međunarodnog (humanitarnog) prava na mandat od četiri godine bira Generalna skupština UN i oni participiraju u radu sudskih vijeća. Pretresna vijeća se sastoje od po troje stalnih i do šest privremenih (*ad litem*) sudija, a odlučuju u sastavu od troje sudija. Žalbeno vijeće čini ukupno sedam sudija, a u svakom konkretnom žalbenom postupku odlučuje pet sudija. Tužitelje na period od četiri godine (sa mogućnošću ponovnog imenovanja) na prijedlog Generalnog sekretara, iz reda osoba „visokih moralnih kvaliteta“ koja „posjeduje najviši stepen stručnosti i iskustva u vođenju istraga i kaznenog progona“, imenuje Vijeće sigurnosti UN.²¹

Aktivnosti i rad Suda uređeni su Statutom MKSJ, dok je sam tok krivičnog postupka reguliran *Pravilima o postupku i dokazima*. Ono što predstavlja svojevrsni doktrinarni raritet i rješenje sui generis jeste činjenica da je predmetni akt koji normira krivičnu proceduru pred MKSJ donio a kasnije u više navrata i novelirao Sud, odnosno sudije MKSJ. Specifičnost ovakvog normativnog rješenja ogleda se u tome da u uporednom pravu nije uobičajeno da organ koji vrši određenu, u ovom slučaju sudsku funkciju, sam donosi pravila koja uređuju njegov rad i obavljanje određene funkcije.²² Postupak pred MKSJ predstavlja kombinaciju anglo-američke (common law) i kontinentalno-evropske (civil law) pravne tradicije, odnosno kombinaciju elemenata akuzatorskog (adversarnog) i inkvizitorskog tipa krivičnog postupka, pri čemu u u znatnoj mjeri ipak preovladavaju elementi akuzatorskog postupka.²³

Shodno odredbama čl. 4. Statuta MKSJ je bio stvarno nadležan za suđenja povodom četiri vrste (ratnih) zločina i to: a) *teške povrede Ženevskih konvencija iz 1949. godine*, b) *kršenje zakona i običaja ratovanja*, c) *genocid* i d) *zločine protiv čovječnosti*. MKSJ je bio nadležan da procesuiru isključivo fizičke osobe (pojedince), a ne i da krivično goni pojedine pravne subjekte (organizacije, (para)vojne formacije, političke stranke itd), niti da utvrđuje odgovornost država zbog genocida ili agresije. Nedvojbeno je da shodno prirodi i karakteru navedenih zločina genocid predstavlja najteži zločin, koji je

sukob prava i politike, u: Đorđe Lopičić (ur), *Međunarodno krivično pravo*, Beograd 2006, 463-470; Mia Swart, Tadic Revisited: Some Critical Comments on the Legacy and the Legitimacy of the ICTY, *Goettingen Journal of International Law*, vol.13. no. 3, 2011, 985-1009.

²⁰ Berislav Pavišić, Tadija Bubalo, *Međunarodno kazneno pravo*, Rijeka 2013, 179.

²¹ Davor Karapac, *Međunarodni kazneni sudovi*, Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti: razred za društvene znanosti, Zagreb 2011, 179-180.

²² M. Škuljić, *Međunarodni krivični sud – nadležnost i postupak*, 71.

²³ Judith A. McMorrow, Creating Norms of Attorney Conduct in International Tribunals: A Case Study of the ICTY, *Boston College International & Comparative Law Review*, vol. 30, no. 1, 2007, 140.

u jurisprudenciji MKSJ nerijetko deskribovan kao „zločin nad zločinima“.²⁴ Nakon toga slijede zločini protiv čovječnosti, kao zločini koji se mogu izvršiti samo sa sviješću da se određeno djelo (zločin) vrši u sklopu rasprostranjenog i sistematskog napada na civilno stanovništvo, a potom ostali pobrojani zločini. Istina, u praksi MKSJ su se mogla čuti i mišljenja da su svi zločini podjednako teški s obzirom da je za njih u Statutu propisana ista kazna.²⁵

Pri tome, kada je riječ o sankcioniranju osuđenih za predmetne zločine, odnosno o sistemu sankcija i načinu odmjeravanja istih, normativne osnove propisane u Statutu su prilično skromne i neodređene. Odredbama čl. 24. Statuta je propisano da će a) kazna koju izrekne pretresno vijeće biti ograničena na kaznu zatvora i pri odmjeravanju kazne pretresna vijeća će uzeti u obzir odmjeravanje kazni zatvora u sudskoj praksi bivše Jugoslavije. Dodatno, b) prilikom izricanja presude pretresna vijeća uzimaju u obzir okolnosti kao što su težina djela i ličnih prilika i svojstava osuđenog. Na kraju, c) uz kaznu zatvora pretresna vijeća mogu naložiti povrat imovine ili imovinske koristi eventualno stečene kažnjivim ponašanjem njihovim pravim vlasnicima. Ono što je nedvojbeno iz navedenih odredbi jeste da je jedina sankcija koja se može izricati osuđenim pred MKSJ kazna zatvora te da se druge sankcije, poput npr. smrtne kazne ili novčane kazne ne mogu izricati. Međutim, javila se dilema koja mjera kazne se može izricati učiniteljima predmetnih krivičnih djela, odnosno da li se učiniteljima može izricati i kazna doživotnog zatvora? Imajući u vidu da prethodno navedene odredbe Statuta upućuju pretresna vijeća da pri odmjeravanju kazne konsultuju i sudsku praksu bivše Jugoslavije vezanu za odmjeravanje iste, to bi značilo da se učiniteljima takvih krivičnih djela kao najveća mjera kazne može odmjeriti i izreći kazna zatvora od najviše petnaest, odnosno dvadeset godina, s obzirom da je KZ SFRJ propisivao takve zatvorske

²⁴ Sanja Fabijanić Gagro, Marisabel Škorić, Zločin genocida u praksi međunarodnih kaznenih ad hoc tribunala, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, br. 6, 2008, 1396.

²⁵ Izdvojeno mišljenje sudije Shahabuddeena u drugostepenoj odluci Žalbenog vijeća u predmetu Tadić (Tadić, *IT-94-I-A*, presuda o žalbi na kaznu od 26. siječnja 2000). Istina, u prvostepenoj presudi (iz 1997) u istom predmetu pretresno vijeće je zauzelo stav kako zločini protiv čovječnosti zbog svoje sistematske naravi i elementa rasprostranjenosti predstavljaju teže krivično djelo u odnosu na druge, obične ratne zločine. Međutim, treba istaći da sudska vijeća MKSJ niti u drugim predmetima (npr. Blaškić, Erdemović, Čelebići) nisu pristupala rangiranju težine predmetnih zločina, za razliku od vijeća Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (MKSRS), koja su već u predmetu Kambanda uspostavila svojevrstnu hijerarhiju, odnosno ljestvicu zločina spram njihove prirode i težine, a koja prvo uključuje genocid, potom zločine protiv čovječnosti te na kraju ostale ratne zločine. Vidi više u: Dijana Gracin, Stjepan Domjančić, Kritički osvrt na primjenu kazne oduzimanja slobode u praksi Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju nakon presude u predmetu Prlić i drugi, *Polemos*, vol. 21, br. 1, Zagreb 2018, 17-18. (dalje: D. Gracin, S. Domjančić, *Kritički osvrt na primjenu kazne oduzimanja slobode u praksi Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju nakon presude u predmetu Prlić i drugi*).

kazne.²⁶ Međutim, uvažavajući činjenicu da ovi maksimalni iznosi zatvorske kazne ni izbliza nisu u srazmjeri sa prirodom i težinom predmetnih zločina, MKSJ je pozivajući se na svoja ovlaštenja da donosi i novelira *Pravila o postupku i dokazima* u okviru istih predvidio da on može “izricati kazne zatvora koje će obuhvatiti čitavo preostalo vrijeme osuđenikova života”,²⁷ odnosno otvorio mogućnosti izricanja kazne doživotnog zatvora, kao svojevrsne alternative smrtnoj kazni.²⁸ S druge strane, pitanje maksimalnog trajanja kazne zatvora je ostalo otvoreno, s obzirom da isto nije definirano niti Statutom, niti nekim drugim propisom, a sudska praksa sa bivših jugoslovenskih prostora je po tom pitanju očigledno bila neprimjenjiva. U svakom slučaju maksimalna pravomoćno izrečena zatvorska kazna pred MKSJ iznosila je 40 godina.

MKSJ je prestao sa radom 2017. godine, a žalbeni postupci protiv pojedinih optuženih koji su u prvom stepenu procesuirani pred ovim sudom nastavljeni su pred haškim odjeljenjem *Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove*,²⁹ kao tijelom Ujedinjenih nacija koje predstavlja sukcesora MKSJ te koje je pored sprovođenja preostalih žalbenih postupaka nadležno i za eventualna ponovljena suđenja, odnosno sprovođenje postupaka preispitivanja pravosnažnih presuda donesenih od strane MKSJ, nadgledanje izvršenja kazni osuđenim pred ovim sudom, čuvanje i vođenje arhive MKSJ te vršenje drugih tzv. rezidualnih funkcija.³⁰

Sumarni pokazatelji rada MKSJ na procesuiranju ratnih zločina u Bosni i Hercegovini

U razdoblju od 1993. do 2017. godine tokom djelovanja MKSJ pred ovim međunarodnim *ad hoc* sudom ukupno je optužena, odnosno procesuirana 161 osoba za različite ratne zločine počinjene na prostorima Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Kosova, Srbije i Sjeverne Makedonije. Od ovog broja 90 je pravomoćno osuđenih (55,8%), 18 osoba je oslobođeno od optužbi (11,2%), protiv 3-ice optuženih (R. Mladić, F. Simatović i J. Stanišić) u toku su postupci pred Međunarodnim rezidualnim mehanizmom za krivične sudove

²⁶ Istina, navedeni zakon je za ratne zločine uz spomenute zatvorske kazne alternativno predviđao i mogućnosti izricanja smrtno kazne, no ova kazna nije propisana Statutom te je samim time pred MKSJ neprimjenjiva.

²⁷ Pravilo 101 (A) Pravila o postupku i dokazima Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju od 11. februara 1994, IT/32/Rev. 21.

²⁸ U literaturi se navodi da je ovakvo postupanje vjerovatno nadilazilo ovlaštenja Suda predviđena Statutom. Dirk van Zyl Smit, *Oblici odmjerenja kazne u međunarodnom kaznenom pravosuđu*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 11, br. 2, Zagreb 2004, 1011.

²⁹ Pred odjeljenjem Mehanizma u Hagu su u međuvremenu okončani žalbeni postupci u predmetima Radovana Karadžića i Vojislava Šešelja, dok je žalbeni postupak u predmetu Ratka Mladića u toku. U toku su i ponovljenji postupci protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića. (Vidi: <https://www.icty.org/bcs/predmeti-pred-mrmks> pristup 17. januar 2021).

³⁰ Više u: Marin Bonačić, *Međunarodni rezidualni mehanizam za kaznene sudove: funkcije i odnos sa hrvatskim pravosuđem*, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 64, br. 5-6, 2014, 1067-1078.

(1,9%), dok protiv 50 optuženih (31,1%) postupci nisu okončani stoga što su umrli tokom postupka ili su protiv istih optužnice povučene ili su njihovi predmeti ustupljeni nacionalnim sudovima pojedinih država sa prostora bivše SFRJ radi daljeg procesuiranja.³¹ Dakle, od ukupnog broja optuženih prema njih 108 (67%) do danas su okončani sudski postupci, pri čemu je 83,3% optuženih pravomoćno osuđeno, a 16,7% osoba je oslobođeno optužbi.

Tabela 1. *Procesuiranje ratnih zločina pred MKSJ.*

Područje	Osuđeni	Oslobođeni	Povučena optužnica	Ustupljeno	Umrli	U toku	Ukupno
Bosna i Hercegovina	75	8	7	10	12	1	113 70,2%
Ostala područja	15	10	13	3	5	2	48 29,8%
Sumarno	90 55,8%	18 11,2%	20 12,4%	13 8,1%	17 10,6%	3 1,9%	161

Nešto više od dvije trećine optuženih, odnosno 113 osoba (70,1%),³² procesuirano je zbog ratnih zločina počinjenih na prostorima Bosne i Hercegovine, što je i razumljivo imajući u vidu prirodu i razmjere oružanog sukoba u ovoj zemlji. Epilog sudskih postupaka vođenih pred nadležnim tijelima MKSJ može se sumarno statistički izraziti na način da je za zločine u Bosni i Hercegovini osuđeno 75 osobe (66,4%), 8 osoba je oslobođeno optužbi (7,1%), a u 1 predmetu (protiv Ratka Mladića) u toku je postupak pred žalbenim vijećem Međunarodog rezidualnog mehanizma za krivične sudove (odjeljenje u Hagu) (0,9%). Protiv 7 osoba optužbe su povučene (6,2%), 12 optuženih je umrlo prije ili tokom suđenja te su protiv njih postupci obustavljeni (10,7%), dok su predmeti 10-orice koji su prvobitno bili optuženi pred MKSJ za zločine u našoj zemlji ustupljeni bosanskohercegovačkom pravosuđu.³³ Zaključno se može konstatirati da su do danas pred MKSJ za ratne zločine na tlu Bosne i Hercegovine pravomoćno (do kraja) okončani postupci protiv 83 osobe, od kog broja je 90,4% osoba osuđeno, a 9,6% oslobođeno.³⁴ Premda su se u proteklom periodu mogle čuti odgovarajuće kritike na rad

³¹ Uporedi: <https://www.icty.org/bcs/cases/podaci-o-postupcima> (pristup: 20. januar 2021).

³² U izuzetno malom broju slučajeva optuženi, poput npr. Miloševića i Šešelja, su se teretili za zločine u Bosni i Hercegovini, ali i u drugim državama sa ex-jugoslovenskih prostora. Vidi npr: *Prosecutor v. Slobodan Milošević (IT-02-54-T)*, *Decision on Motion for Judgement of Acquittal, 2004*; *Prosecutor v. Vojislav Šešelj (IT-03-67-T)*, *Judgement of the Trial Chamber, 2016*, par. 188-189. Takvi optuženi su u navedenom tabelarnom prikazu uvršteni među procesuirane za ratne zločine u Bosni i Hercegovini.

³³ Vidi: <https://www.icty.org/bcs/cases> (pristup: 20. januar 2021).

³⁴ Prezentirani rezultati o procesuiranju ratnih zločina u Bosni i Hercegovini predstavljaju produkt analize podataka i informacija sadržanih na web stranici MKSJ, a koju su izvršili autori ovog rada.

tužilaštva MKSJ, prije svega vezane za način selekcioniranja optuženih protiv kojih će biti otvorene istrage i koji će biti procesuirani pred Sudom,³⁵ ali i kvalitet pripreme i zastupanja pojedinih optužnica, navedeni podaci ukazuju na relativno visok nivo uspješnosti Tužilaštva u zastupanju optužnica pred nadležnim vijećima MKSJ.

Zanimljivo je istaći da je od 75 pravomoćno osuđenih pred MKSJ za ratne zločine u Bosni i Hercegovini njih 18 osuđeno na temelju sporazuma o izjašnjenju o krivnji (*Plea Agreement*), a koje su zaključili sa tužilaštvom Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju.³⁶ Dakle, kod približno jedne četvrtine (24,0%) optuženih osuđujuće presude su donesene na osnovu ovog mehanizma konsenzualnog i sumarnog rješavanja krivičnih predmeta.^{37 38}

Što se tiče spolne strukture procesuiranih pred MKSJ dominantnu većinu optuženih i osuđenih čine muškarci. Jedina procesuirana i osuđena osoba ženskog pola pred spomenutim sudom je bila Biljana Plavšić, bivša ratna podpredsjednica Republike Srpske.³⁹

Kada je riječ o strukturi zločina počinjenih na prostoru Bosne i Hercegovine koji su procesuirani pred Haškim tribunalom treba istaći da je u značajnom broju predmeta optužnica ili presuda obuhvatala više ratnih zločina

³⁵ Kritičari rada MKSJ iz Srbije ističu da je pred Haškim tribunalom optuženo i osuđeno ubjedljivo najviše Srba te značajan dio vojnog i političkog rukovodstva srpskog naroda iz različitih država sa prostora bivše Jugoslavije, što prema njima predstavlja svjetsni oblik diskriminacije srpskog naroda. Vidi: Goran Petronijević, Neprincipijelnost u primeni pravnih standarda u radu MKSJ-a, u: Jovan Čirić (ur), *Haški tribunal između prava i politike*, Beograd 2013, 139-141. Međutim, pojedini srbijanski autori, kao odgovor na ovakve tvrdnje, ukazuju na činjenicu da su *etnički Srbi učestvovali u gotovo svim konfliktima na prostorima bivše Jugoslavije, da je srpska strana imala značajnu vojnu nadmoć i najorganizovanije vojne formacije, naročito u Bosni i Hercegovini i Kosovu, te da je počinila i najveći broj zločina, posebno onih najtežih, uključujući i genocid u Srebrenici*. Upravo navedene činjenice predstavljaju objektivne razloge zbog kojih je pred MKSJ procesuirano i osuđeno najviše Srba te snažan argument da politika procesuiranja ratnih zločina pred MKSJ nije bila pristrasna i diskriminatorna prema Srbima. Tako: Vojin Dimitrijević, Vidan Hadži-Vidanović, Ivan Jovanović, Žarko Marković, Marko Milanović, *Haške nedoumice: Poznato i nepoznato o Međunarodnom krivičnom tribunalu za bivšu Jugoslaviju (drugo izdanje)*, Beograd 2013, 39-41. (dalje: V. Dimitrijević, V. Hadži-Vidanović, I. Jovanović, Ž. Marković, M. Milanović, *Haške nedoumice: Poznato i nepoznato o Međunarodnom krivičnom tribunalu za bivšu Jugoslaviju*).

³⁶ Tužilaštvo Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju zaključilo je sporazume o izjašnjenju o krivnji sa ukupno 20 optužnih. Dva preostala sporazuma odnosila su se na zločine počinjene na području Republike Hrvatske, a zaključeni su sa Milanom Babićem i Miodragom Jokićem.

³⁷ Najveći broj sporazuma zaključen je u početnim razdobljima rada MKSJ te se od 2001. do 2003. godine čak 13 optuženih pred MKSJ izjasnilo krivim na temelju predmetnog sporazuma. Jenia Iontcheva Turner, Plea Bargaining and International Criminal Justice, *The University of the Pacific Law Review*, vol. 48, 2017, 228.

³⁸ O benefitima i nedostacima primjene sporazuma u procesuiranju ratnih zločina vidi više u: Vedad Gurda, Sporazumi o priznanju krivnje za ratne zločine u Bosni i Hercegovini: između pokajanja i konsenzualne pravde, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Tuzli*, god. 6, br. 1-2, 2020, 34-40.

³⁹ Vidi: *Prosecutor v. Biljana Plavšić (IT-00-39&40/1-S), Sentencing Judgement*, 2003.

definiranih Statutom MKSJ. U kvantitativnom smislu najmanji je broj procesuiranih a shodno teme i osuđenih za zločin genocida, kao najteži ratni zločin, odnosno „zločin nad zločinima“, a zbog visoko postavljenih standarda dokazivanja tzv. genocidne namjere (*dolus specialis*), koja predstavlja subjektivni elemenat ovog zločina.⁴⁰

Tabela 2. *Procesuiranje zločina genocida u Bosni i Hercegovini pred MKSJ.*

Osuđeni	Oslobodeni	Povučena optužnica nakon sporazuma	Ustupljeno Sudu Bosne i Hercegovine	Umrli tokom postupka	U toku	Ukupno
6	8	3	1	3	1	22

Iz navedenog tabelarnog prikaza vidljivo je da su povodom zločina genocida ili saučesništva u genocidu u širem smislu procesuirane 22 osobe, pri čemu su se sve optužbe odnosile na djelovanje srpskih snaga na području Bosne i Hercegovine. Za dati zločin pred nadležnim vijećima pravomoćno su osuđeni: Radoslav Krstić, Zdravko Tolimir, Vujadin Popović, Ljubiša Beara i Radovan Karadžić. Pretresno vijeće MKSJ je prvostepenom presudom za zločin genocida osudilo i Ratka Mladića, u čijem predmetu je u toku žalbeni postupak pred Međunarodnim rezidualnim mehanizmom za krivične sudove. Premda su se pojedini optuženici, poput Karadžića i Mladića, teretili i za vršenje genocida i u drugim općinama u Bosni i Hercegovini, sudska vijeća MKSJ su u svojim pravosnažnim presudama izvan svake razumne sumnje utvrdila da su jedino zločini koje su vršili pojedini pripadnici policijskih snaga i vojske Republike Srpske na području Srebrenice u julu 1995. godine imali sva obilježja zločina genocida, uključujući i tzv. genocidnu namjeru.⁴¹

⁴⁰ O značenju i problemima u dokazivanju genocidne namjere opširnije u: Kai Ambos, What Does „Intent to Destroy in Genocide Mean?, *Internationa Review of the Red Cross*, vol. 91, no. 876, 2009, 833-858; Enis Omerović, Suvremene doktrinarne postavke i koncept međunarodnog krivičnog suda o specifičnoj namjeri kod zločina genocida, *Anali Pravnog fakulteta u Zenici*, vol. 5, br. 10, 2012, 173-199; S. Karović, Kompleksnost utvrđivanja postojanja genocidne namjere, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 51, br. 1, 2014, 119-139.

⁴¹ Više u: Vedad Gurda, The Prosecution of Genocide in Bosnia and Herzegovina Before International, Domestic and National Courts of Other Jurisdictions, *Monumenta Srebrenica*, god. 4, 2015, 45-46. (dalje: V. Gurda, *The Prosecution of Genocide in Bosnia and Herzegovina*).

Na kraju vrijedi analizirati i sudsku politiku sankcioniranja za ratne zločine koja je kreirana u praksi MKSJ.

Tabela 3. *Izrečene kazne zatvora za ratne zločine u Bosni i Hercegovini od strane MKSJ.*

Visina kazne	Kazna do 5 god	Kazna preko 5 do 10 god	Kazna preko 10 do 15 g	Kazna preko 15 do 20 g	Kazna preko 20 do 30.	Kazna preko 30 do 45	Kazna doživotnog zatvora
Redovni krivični postupak	5	12	8	14	9	3	6
Sporazum o priznanju krivnje	4	3	4	6	---	1	---
Zbirno	9 12,0%	15 20,0%	12 16,0%	20 26,7%	9 12,0%	4 5,3%	6 8,0%

Kao što je prethodno isticano Statutom i Pravilima o postupku i dokazima je propisano da se učiniteljima bilo kojeg od zločina iz nadležnosti Haškog tribunala može izreći kazna doživotnog zatvora te kazna zatvora, pri čemu kada je riječ o potonjoj kazni navedenim pravnim aktima nije definiran ni minimum niti maksimum iste. Ono što je primjetno iz navedenog tabelarnog prikaza jeste da su šestorici pravomoćno osuđenih izrečene kazne doživotnog zatvora. Na kaznu doživotnog zatvora su osuđeni Zdravko Tolimir, Ljubiša Beara, Drago Nikolić,⁴² Radovan Karadžić⁴³ te Stanislav Galić i Milan Lukić. Prva četvorica su, između ostalog, osuđeni za zločin genocida u Srebrenici, dok je Stanislav Galić, komandant Sarajevsko-romanijskog korpusa Vojske Republike Srpske osuđen za kršenje zakona i običaja ratovanja te zločine protiv

⁴² V. Gurda, *The Prosecution of Genocide in Bosnia and Herzegovina*, 46.

⁴³ Radovan Karadžić je u prvostepenom postupku bio sankcioniran kaznom zatvora od 40 godina, da bi u drugostepenom postupku koji je okončan 2019. Žalbena vijeće Mehanizma, prihvatilo žalbu tužitelja i optuženog sankcioniralo kaznom doživotnog zatvora. Vidi: https://www.irmct.org/sites/default/files/cases/public-information/cis_karadzic_bcs.pdf (pristup: 27. februar 2021).

čovječnosti nad stanovništvom Sarajeva,⁴⁴ a Milan Lukić za iste vrste zločina u Višegradu.⁴⁵

Što se tiče kazni zatvora u vremenski ograničenom trajanju uočava se da je približno 3/4 osuđenih (njih 57) sankcionirano kaznom zatvora do 20 godina, dok je prema 19 osuđenih (25,3%) izrečena kazna zatvora preko 20 godina. Najstrožije zatvorske kazne u vremenski ograničenom trajanju izrečene su Goranu Jelisiću⁴⁶ i Milomiru Stakiću,⁴⁷ koji su osuđeni na po 40 godina zatvora,⁴⁸ dok je najmanjom kaznom od 2 godine sankcioniran Amir Kubura.⁴⁹ Također, da se uočiti da su kazne koje su izrečene u predmetima povodom zaključenih sporazuma o pozitivnom izjašnjenju o krivnji načelno blaže u odnosu na kazne koje su izrečene u redovnom krivičnom postupku, što je i razumljivo s obzirom na prirodu ovog instituta te da su se kretale do najviše 20 godina, izuzev u jednom postupku.⁵⁰ Na kraju vrijedi istaći da prosjek izrečenih kazni zatvora u vremenski ograničenom trajanju protiv svih pravomoćno osuđenih za ratne zločine u Bosni i Hercegovini pred sudskim vijećima MKSJ iznosi 15,8 godina.⁵¹

Zaključno se može konstatirati da se ocjene o politici sankcioniranja, odnosno kažnjavanja, koju su u svom radu kreirala sudska vijeća MKSJ, kreću od toga da je ista prestroga do toga da je isuviše blaga i nesrazmjerna prirodi i težini počinjenih zločina, a kakve ocjene se nerijetko mogu čuti od strane žrtava

⁴⁴ Optuženom Galiću je prvostepenom presudom Pretresnog vijeća bila izrečena kazna zatvora 20 godina, no Žalbeno vijeće je usvojilo žalbu tužitelja i optuženom izreklo kaznu doživotnog zatvora. *Tužitelj v. Stanislav Galić (IT-98-29-A), Presuda Žalbenog vijeća, 2006, Dispozitiv i par. 456.*

⁴⁵ *Tužitelj v. Milan Lukić i Sredoje Lukić (IT-98-32/1-A), Presuda Žalbenog vijeća, 2012, Dispozitiv i par. 669.*

⁴⁶ *Tužitelj v. G. Jelisić (IT-95-10-T), Presuda, Žalbenog vijeća, 2001, IV, par (7).* Sumarno o ovom predmetu vidi u: Agnieszka Szpak, National, Ethnic, Racial, and Religious Groups Protected against Genocide in the Jurisprudence of the ad hoc International Criminal Tribunals, *The European Journal of International Law*, vol. 23, no. 1, 2012, 166-167.

⁴⁷ Stakiću je Pretresno vijeće u prvostepenom postupku bilo izreklo kaznu doživotnog zatvora (v. *Tužitelj v. Milomir Stakić (IT-97-24-A), Presuda Pretresnog vijeća, 2003, Dispozitiv*), međutim u drugostepenom postupku Žalbeno vijeće je izreklo pravomoćnu kaznu zatvora u trajanju od 40 godina. Vidi: *Tužitelj v. Milomir Stakić (IT-97-24-A), Presuda Žalbenog vijeća, 2006, Dispozitiv i par. 428.*

⁴⁸ Vrijedi napomenuti da je Radoslavu Krstiću, kao prvom osuđeniku koji je pred MKSJ osuđen za zločin genocida u Srebrenici, u prvostepenom postupku odlukom pretresnog vijeća za navedeni zločin bila izrečena kazna zatvora od 46 godina, međutim u drugostepenom postupku žalbeno vijeće je preinačilo odluku pretresnog vijeća i optuženom izreklo kaznu zatvora od 35 godina. Vidi: Fulvio Maria Palombino, Should Genocide Subsume Crimes Against Humanity? Some Remarks in the Light of the Krstić Appeal Judgment, *Journal of International Criminal Justice*, vol. 3, no. 3, 2005, 778-789.

⁴⁹ *Tužitelj v. Enver Hadžihanović i Amir Kubura (IT-01-47-A), Presuda Žalbenog vijeća, 2008, par. 358.*

⁵⁰ Riječ je o postupku protiv Gorana Jelisića.

⁵¹ Pri tome, prosječno izrečena kazna zatvora onima koji su osuđeni u redovnom krivičnom postupku iznosi 16, 5 godina, a onima koji su osuđeni na temelju sporazuma o pozitivnom izjašnjenju o krivnji 13,9 godina.

predmetnih zločina ili njihovih porodica.⁵² Potonje stajalište je svakako bliže istini tim prije jer su pred Sudom većinom procesuirani vojni komandanti i politički lideri, koji su u nemalom broju slučajeva bili neposredni nalogodavci ili ideolozi datih zločina. Također, rezultati pojedinih istraživanja ukazuju na nedosljednost sudskih vijeća MKSJ u ocjeni pojedinih olakšavajućih i otežavajućih okolnosti te generalno na nekonzistentnost u politici odmjeraivanja kazni.⁵³

Na kraju, bez obzira što su se od strane opće i naučne javnosti mogli čuti određeni prigovori vezani za uspostavu i rad ovog suda, a koji su se odnosili na navodnu nelegalnu i pravno neutemeljenu uspostavu suda, selektivni pristup u optuživanju i procesuiranju pojedinaca osumnjičenih za vršenje ratnih zločina, neadekvatnu kaznenu politiku itd, neupitna je činjenica da je MKSJ ostvario i značajna postignuća u svom radu te ostavio zavidno pravno naslijeđe. Prije svega, isti je doprinio razvijanju kulture osude i sankcioniranja teških kršenja međunarodnog prava i ratnih zločina, ponudio je izvjesnu satisfakciju žrtvama, dao je odgovarajući doprinos u utvrđivanju činjenica i historijske istine vezane za navedene zločine, utvrdio značajne pravne standarde u oblasti međunarodnog krivičnog prava, doprinio je nastanku i razvoju drugih međunarodnih i internacionaliziranih krivičnih sudova, razvoju vladavine prava itd.⁵⁴

Suđenja za ratne zločine u Bosni i Hercegovini pred domaćim pravosuđem

Osim pred MKSJ značajan broj osoba optuženih za ratne zločine u Bosni i Hercegovini procesuiran je i pred bosansko-hercegovačkim pravosuđem. Isključiva nadležnost za procesuiranje datih zločina pripada Sudu Bosne i Hercegovine, odnosno Odjelu I za ratne zločine ovog suda,⁵⁵ koji sprovodi sudske postupke na temelju formalnih akata optuženja (optužnica) podignutih od strane tužilaca Tužilaštva Bosne i Hercegovine, a u skladu sa

⁵² V. Dimitrijević, V. Hadži-Vidanović, I. Jovanović, Ž. Marković, M. Milanović, *Haške nedoumice: Poznato i nepoznato o Međunarodnom krivičnom tribunalu za bivšu Jugoslaviju (drugo izdanje)*, 56.

⁵³ D. Gracin, S. Domjančić, *Kritički osvrt na primjenu kazne oduzimanja slobode u praksi Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju nakon presude u predmetu Prlić i drugi*, 33.

⁵⁴ Marina Žagar, Međunarodni kazneni tribunal za bivšu Jugoslaviju: Pregled nekih postignuća i kritika, *Pravnik: Časopis za pravna i društvena pitanja*, vol. 47, br. 94, 2013, 20-35.

⁵⁵ Odjel I za ratne zločine Suda Bosne i Hercegovine počeo je sa radom 2005. godine, a nastao je kao dio sporazuma zaključenog 2003. godine između MKSJ i Visokog predstavnika za mir u Bosni i Hercegovini, u okviru nastojanja da se u dogledno vrijeme okonča rad MKSJ kao *ad hoc* suda te uspostave nacionalne institucije koje će vršiti efikasno procesuiranje ratnih zločina na prostorima bivše Jugoslavije u duhu fer i poštenog suđenja. Tako: M. Kreho, et al. (ur), *10 godina Odjela I za ratne zločine Suda BiH*, Sud Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2015, 10-13; Olga Martin-Ortega, Prosecuting War Crimes at Home: Lessons from the War Crimes Chamber in the State Court of Bosnia and Herzegovina, *International Criminal Law Review*, 2012, 592.

Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine,⁵⁶ Zakonom o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine⁵⁷ i Krivičnim zakonom bivše SFRJ. Pod grupom krivičnih djela koja se kolokvijalno označavaju kao ratni zločini, a koja su predmetom ovih postupaka, podrazumijeva se više krivičnih djela iz glave XVII Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, koja nosi naziv *Krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom*, a u koja spadaju: *genocid (čl. 171), zločini protiv čovječnosti (čl. 172), ratni zločin protiv civilnog stanovništva (čl. 173), ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika (čl. 174), ratni zločin protiv ratnih zarobljenika (čl. 175), organiziranje grupe ljudi i podstrekavanje na učinjenje krivičnih djela genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina (čl. 176), protupravno ubijanje i ranjavanje neprijatelja (čl. 177), protupravno oduzimanje stvari od ubijenih i ranjenih na ratištu (čl. 178), povrede zakona ili običaja rata (čl. 179), povreda parlamentara (čl. 181), neopravdano odgađanje povratka ratnih zarobljenika (čl. 182) te uništavanje kulturnih, historijskih i religijskih spomenika (čl. 183)*, a koja su učinjena na temelju individualne ili komandne odgovornosti.

Shodno odredbama čl. 27a. *Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine Sud Bosne i Hercegovine* na prijedlog stranaka ili branioca može prenijeti vođenje postupka drugom sudu na čijem je području pokušano ili učinjeno krivično djelo iz grupe ratnih zločina. Na temelju ovog zakonskog ovlaštenja Sud Bosne i Hercegovine je u proteklom periodu nerijetko vršio ustupanja vođenja krivičnih postupaka iz oblasti ratnih zločina drugim sudovima u Bosni i Hercegovini, pri čemu su takvi postupci radi suđenja u prvom stepenu ustupani kantonalnim sudovima u Federaciji Bosne i Hercegovine i okružnim sudovima u Republici Srpskoj, kao i Osnovnom sudu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, te Vrhovnom sudu Federacije Bosne i Hercegovine, Vrhovnom sudu Republike Srpske ili Apelacionom sudu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine radi suđenja u drugom stepenu.

Prema podacima Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini u razdoblju od 2004. do kraja 2019. godine pred sudovima u Bosni i Hercegovini iz oblasti ratnih zločina završeno je 577 postupaka prema 873 optuženih. Od tog broja pred pravosuđem entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine okončano je 327 predmeta prema nešto više od 400 optuženih⁵⁸. S obzirom da sudske odluke

⁵⁶ „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15 i 35/18.

⁵⁷ „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09, 72/13 i 65/18.

⁵⁸ Pri tome, pred sudovima u FBiH završeno je 192 postupka, u RS-u 117 postupaka te pred pravosuđem Brčko distrikta 18 postupaka. Nažalost, izvještaji OSCE-a ne sadrže podatke o broju procesuiranih lica pred entitetskim i pravosuđem Brčko distrikta. Vidi: <https://www.osce.org/files/f/documents/b/b/451411.pdf> (pristup: 9. mart 2021). Međutim, kada se od sveukupnog broja optuženih i procesuiranih za ratne zločine u Bosni i Hercegovini (873) oduzme broj procesuiranih pred Sudom BiH u navedenom razdoblju, a do kojeg su autori ovog rada došli u okviru svoga istraživanja, dolazi se do prethodno navedenog broja od više od 400 procesuiranih pred pravosuđem entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

entitetskih i sudova u Brčko distriktu nisu javno dostupne, autori ovog rada su se obraćali Viskom sudskom i tužilačkom vijeću Bosne i Hercegovine (VSTV BiH) sa zahtjevom za dostavu podataka o broju procesuiranih za predmetne zločine pred spomenutim sudovima te izrečenim kaznama, no nažalost traženi podaci nam nisu dostavljeni. Iz tih razloga u ovom radu nije bilo moguće izvršiti analizu rada entitetskog pravosuđa i sudova Brčko distrikta na predmetima ratnih zločina. S druge strane, sve presude Suda BiH su javno dostupne te će se u nastavku analizirati sumarni podaci o aktivnostima ovog suda na procesuiranju ratnih zločina.

Od početka rada Suda Bosne i Hercegovine (dalje: Sud BiH) 2005. pa do kraja 2020. godine pred ovim pravosudnim forumom za ratne zločine počinjene na prostorima Bosne i Hercegovine pravomoćno je procesuirano 400 osoba i to za krivična djela genocida, zločina protiv čovječnosti, ratnih zločina protiv civilnog stanovništva te ratnih zločina protiv ratnih zarobljenika. Od prethodno navedenog broja procesuiranih njih nešto više od dvije trećine (67,2%), odnosno 269 je osuđeno, dok je približno jedna trećina (32,2%) oslobođena. U odnosu na navedene sumarne omjere nešto manji udio osuđenih (54,1%) u odnosu na oslobođene (45,9%) bilježi se kod genocida, što je i razumljivo s obzirom na kompleksnost dokazivanja genocidne namjere kao specifičnog elementa ovog krivičnog djela. Približno jedna polovina (48,3%) osuđenih je oglašena krivim za genocid i zločine protiv čovječnosti kao najteža krivična djela. Sve optužbe i osude za zločin genocida odnosile su se na zlodjela koja su pripadnici policijskih snaga i Vojske Republike Srpske izvršili nad bošnjačkim stanovništvom Srebrenice u julu 1995. godine.⁵⁹

⁵⁹ Za zločin genocida u Srebrenici pravosnažno su osuđeni: Željko Ivanović, Milenko Trifunović, Aleksandar Radovanović, Slobodan Jakovljević, Branislav Medan, Brano Džinić, Duško Jević, Mendeljev Đurić, Petar Mitrović, Slavko Perić, Milorad Trbić, Ostoja Stanišić i Radimir Vuković.

Tabela 4. *Struktura procesuiranih ratnih zločina pred Sudom BiH.*

Vrsta odluke	Genocid	Zločini protiv čovječnosti	Ratni zločin protiv civilnog stanovništva	Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika	Ostali ratni zločini	Zbirno
Osuđeni	13	117	130	9	0	269
Oslobodeni	11	57	59	2	0	129
Optužba odbijena	0	2	0	0	0	2
Ukupno procesuirani	24	176	189	11	0	400

Od sveukupnog broja pravomoćno osuđenih njih 36 (13,3%) je osuđeno na temelju sporazuma o priznanju krivnje kao konsenzualne i sumarne forme rješavanja krivičnopravnih predmeta. Ovakav udio osuđujućih presuda zasnovanih na sporazumu o priznanju krivnje je manji u odnosu na praksu MKSJ (24,3%), što se može smatrati pozitivnim ili negativnim u zavisnosti od toga da li se na primjenu odnosnog instituta gleda iz perspektive zagovornika ili protivnika njegove primjene.

Na kraju, posebno je interesantno analizirati i politiku sankcioniranja osuđenih za ratne zločine pred Sudom Bosne i Hercegovine.

Tabela 5. *Izrečene kazne za ratne zločine pred Sudom BiH.*

Visina kazne	Kazna do 5 god	Kazna preko 5 do 10 god	Kazna preko 10 do 15 g	Kazna preko 15 do 20 g	Dugotrajni zatvor od 21 do 30.	Dugotrajni zatvor od 31 do 45.
Genocid	1	0	1	9	1	1
Zločini protiv čovječnosti	6	36	30	20	18	7
Ratni zločin protiv civila	36	60	30	3	1	0
Rz protiv ratnih zarobljenika	5	3	1	0	0	0
Ostali ratni zločini	0	0	0	0	0	0
Zbirno	48	99	62	32	20	8

Sudska vijeća Suda BiH su 241 osuđenika za ratne zločine sankcionirala kaznom zatvora (89,6%), dok je prema 28 izrečena kazna dugotrajnog zatvora (11,4%). Pri tome, u slučaju 147 osuđenih kojima je izrečena kazna zatvora (54,6%), ista je izrečena ispod posebnog minimuma od 10 godina, odnosno primjenjen je institut ublažavanja kazne. Prosjek izrečenih kazni (zatvora i dugotrajnog zatvora) svim osuđenim pred Sudom BiH u posmatranom periodu je 11,51 godina.⁶⁰ Sve kazne dugotrajnog zatvora, izuzev u jednom slučaju, izrečene su za genocid i zločine protiv čovječnosti, kao najteže oblike ratnih zločina.

Imajući u vidu da su za ovu grupu krivičnih djela odredbama KZ BiH propisane kazna zatvora od najmanje 10 godina do najviše 20 godina ili alternativno kazna dugotrajnog zatvora od 21 do 45 godina, a da prosjek sveukupno izrečenih kazni iznosi 11,35 godina te da se kreće neznatno iznad posebnog minimuma zapriječene kazne zatvora, može se zaključiti da je Sud BiH tokom posmatranog period (2005-2020) baštiniio blagu politiku kažnjavanja osuđenih za ratne zločine.⁶¹ Dali su izrečene kazne u svakom konkretnom slučaju bile adekvatne i srazmjerne prirodi i težini učinjenog djela, ličnim svojstvima učinitelja te drugim okolnostima koje se vrednuju prilikom odmjerenja kazne, sasvim je drugo pitanje koje bi bilo značajno istražiti.

Zaključujući izlaganja o procesuiranju ratnih zločina pred Sudom BiH može se konstatirati da je u posmatranom petnaestogodišnjem periodu urađeno jako puno, ali da je pred navedenim sudom još izuzetno mnogo posla. Naime, sa krajem 2020. godine pred ovim sudom bio je u toku ogroman broj krivičnih postupaka protiv čak 356 optuženih lica.⁶² Međutim, ukoliko se uzme u obzir činjenica da Tužilaštvo Bosne i Hercegovine ima u radu ogroman broj neriješenih predmeta iz oblasti ratnih zločina,⁶³ čak i pod pretpostavkom da

⁶⁰ Pri tome, prosjek izrečenih kazni osuđenim u redovnom krivičnom postupku je 12,1 godina, a u postupku okončanom primjenom sporazuma o priznanju krivnje 7,7 godina.

⁶¹ Istina, treba istaći da su u određenom broju krivičnih predmeta sudska vijeća Suda BiH primjenjivala KZ SFRJ kao zakon koji je važio u vrijeme učinjenja ovih zločina, a koji je za navedene zločine propisivao mogućnosti izricanja *kazne zatvora u minimalnom trajanju od 5 godina*. Međutim, ova činjenica ne može dovesti pod znak pitanja ocjenu da Sud BiH baštini blagu politiku kažnjavanja, s obzirom da je takav broj predmeta relativno mali. Više u: M. Kreho, et al. (ur), *10 godina Odjela I za ratne zločine Suda BiH*, Sarajevo 2015, 28-29

⁶² Navedeni podatak predstavlja rezultat analize autora ovog rada svih predmeta ratnih zločina koji su sa 31. decembrom 2020. godine *bili u toku* pred Odjelom I Suda Bosne i Hercegovine, a koji su dostupni na: <http://www.sudbih.gov.ba/> (pristup 31.12.2021).

⁶³ Zvanični podaci o broju predmeta iz oblasti ratnih zločina koji su bili u radu ovog tužilaštva krajem 2020. godine autorima ovog rada nisu bili dostupni. Međutim, prema podacima VSTV-a BiH krajem 2019. godine u Tužilaštvu Bosne i Hercegovine je bilo 447 neriješenih predmeta ratnih zločina sa čak 4.223 osumnjičenih. Vidi: Joanna J. Korner, *Unapređenje procesuiranja predmeta ratnih zločina na državnom nivou u Bosni i Hercegovini, Izvještaj o napretku*, Misija OSCE u BiH i Ambasada Velike Britanije, Sarajevo 2020, 9. Za pretpostaviti je da je taj broj i na kraju 2020. bio izuzetno veliki, s obzirom da su tužioci Odjela I Tužilaštva Bosne i Hercegovine tokom ove godine podigli svega 15 optužnica za predmetna krivična djela. Više u: Emina Dizdarević, *Polovina tužilaca za ratne zločine u 2020. provela u sudnici manje od deset dana*

značajan broj istih u skladu sa tzv. *Revidiranom državnom strategijom za rad na predmetima ratnih zločina*⁶⁴ bude ustupljen sudovima entiteta i Brčko distrikta, može se pretpostaviti da će procesuiranje predmetnih zločina potrajati dugi niz godina te da neće biti okončano do kraja 2023. godine, a kako je proicirano spomenutom strategijom^{65, 66}

Procesuiranje ratnih zločina u Bosni i Hercegovini pred inostranim sudovima

Osim pred MKSJ i bosanskohercegovačkim pravosuđem određeni broj ratnih zločina počinjenih tokom oružanih sukoba u Bosni i Hercegovini procesuiran je i pred pravosudnim organima pojedinih inostranih država. Riječ je o postupcima koji su vođeni pred njemačkim i austrijskim sudovima, sudovima određenih skandinavskih država (Danske, Norveške i Švedske) te pravosuđem pojedinih država sa prostora bivše Jugoslavije (Hrvatske, Srbije i Crne Gore).

Kada su u pitanju postupci pred njemačkim sudovima treba istaći da su ti sudovi na temelju univerzalne jurisdikcije procesuirali nekoliko pripadnika Vojske Republike Srpske za zločin genocida nad bošnjačkim stanovništvom u više općina u Bosni i Hercegovini. Kao rezultat tih postupaka pred njemačkim pravosuđem pravomoćno su osuđeni Nikola Jorgić za zločin genocida na području općine Doboj, Đurađ Kušljić za isti zločin na području Kotor Varoši te Maksim Sokolović za saučesništvo u genocidu u Osmacima kod Zvornika, dok je Novislav Đajić oslobođen optužbi za zločin genocida nad bošnjačkim stanovništvom u Foči.⁶⁷

S druge strane, pred austrijskim pravosuđem za ratne zločine u Bosni i Hercegovini procesuiran je Duško Cvjetković, koji je u prvostepenom postupku bio oglašen krivim po pojedinim tačkama optužnice, ali je u žalbenom postupku 1995. godine oslobođen svih optužbi.⁶⁸

(<https://detektor.ba/2021/02/11/polovina-tuzilaca-za-ratne-zlocine-u-2020-provela-u-sudnici-manje-od-deset-dana/> pristup: 17.03.2021).

⁶⁴ Strategija je pripremljena 2018. godine, međutim nakon više neuspješnih pokušaja od strane Vijeća ministara Bosne i Hercegovine usvojena je tek 24. 9. 2020. godine. Predloženi tekst Strategije dostupan je na: http://www.mpr.gov.ba/web_dokumenti/drzavna%20strategije%20za%20rad%20na%20predmetima%20rz.pdf (pristup: 17.03.2021).

⁶⁵ Isto, 6.

⁶⁶ To pogotovo iz razloga što se tokom posljednjih godina bilježi slabija dinamika procesuiranja ratnih zločina. Uporedi: Dževad Mahmutović, Mirna Alibegović, Status and Perspectives of War Crimes Processing in Bosnia and Herzegovina, *Human Research in Rehabilitation*, vol. 9, no 2, 2019, 63-64.

⁶⁷ Vidi više u: V. Gurda, *Procesuiranje genocida u Bosni i Hercegovini*, 39

⁶⁸ Uporedi: *Izgnubljeni ratni zločinci* (<https://www.cin.ba/prica-19-izgnubljeni-ratni-zlocinci/> pristup: 23. mart 2021); *Cvjetković ponovo pred sudom* (<http://www.infobiro.ba/article/495401>, pristup: 23. mart 2021).

Kada je riječ o procesuiranju ratnih zločina u Bosni i Hercegovini pred pravosuđem nekih skandinavskih zemalja, prvi takav proces je vodilo dansko pravosuđe protiv Refika Sarića i istog osudilo za pomaganje stražarima HVO-a u vršenju ratnih zločina nad zarobljenicima u logoru Dretelj kod Čapljine.⁶⁹ Za zločine u logoru Dretelj u prvoj dekadi ovog vijeka vođeni su krivični postupci i pred norveškim pravosuđem, a protiv Mirsada Repka koji se teretio da je kao pripadnik HOS-a učestvovao u mučenjima zarobljenika srpske nacionalnosti. Optuženi Repak je 2010. godine pravosnažno oglašen krivim za navedene zločine i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 8 godina.⁷⁰ Zločini u logoru Dretelj procesuirani su i pred pravosuđem Kraljevine Švedske, gdje je 2006. godine vođen krivični postupak protiv državljanina Švedske Džekija Arklova. On je optužen da je kao plaćeni pripadnik HVO-a učestvovao u vršenju zločina nad ratnim zarobljenicima Armije RBiH i civilima bošnjačke nacionalnosti u logoru Dretelj, Gabela, Silos, kao i drugim logorima tokom 1993. godine. Tokom suđenja priznao je većinu tačaka optužnice i osuđen je za predmetne zločine.⁷¹ Na kraju, pred švedskim pravosuđem za zločine u logoru Dretelj 2011. godine osuđen je i pripadnik HOS-a Ahmet Makitan te mu je izrečena zatvorska kazna od 5 godina.⁷²

Osim u zapadno-evropskim državama sudski postupci za ratne zločine u Bosni i Hercegovini vođeni su i pred pravosuđem država iz okruženja.

Najveći broj krivičnih postupaka za ratne zločine u Bosni i Hercegovini vodio se ili se još uvijek vodi pred srbijanskim pravosuđem, koji su tokom zadnje decenije uglavnom procesuirani pred Vijećem za ratne zločine Višeg suda u Beogradu i Odjeljenjem za ratne zločine Apelacionog suda u Beogradu. Do kraja 2020. godine pred srbijanskim sudovima otvoreno je 78 predmeta za ratne zločine, od čega su se 44 predmeta odnosila na zločine počinjene na području Bosne i Hercegovine.⁷³ Pri tome, sa navedenim datumom 18 predmeta bilo je nezavršeno i nalazilo se u nekom od stadija krivičnog postupka, dok je 26 postupaka bilo pravosnažno okončano te su u okviru istih 33 osobe (70,2%) osuđene za neki od ratnih zločina počinjenih tokom rata na prostoru Bosne i

⁶⁹ Antonio Cassese, On the Current Trends towards Criminal Prosecution and Punishment of Breaches of International Humanitarian Law, *European Journal of International Law*, vol. 9, no. 1/1998, 6-7.

⁷⁰ Frederiek De Vlaming, Kate Clark, War Reparations in Bosnia and Herzegovina: Individual Stories and Collective Interests, in: Dubravka Zarkov, Marlies Glasius (eds), *Narratives of Justice In and Out of the Courtroom: Former Yugoslavia and Beyond*, Springer 2014, 170-171. (dalje: F. De Vlaming, K. Clark, *War Reparations in Bosnia and Herzegovina*).

⁷¹ Sud je optuženom utvrdio kaznu od 8 godina zatvora, ali ista nije izrečena, s obzirom da se u trenutku suđenja optuženi Arklov nalazio na izdržavanju doživotne zatvorske kazne zbog ubistva dvojice policajaca, koja je izvršio prilikom pljačke jedne banke u Švedskoj 1999. godine. Više u: Mark Klamber, International Criminal Law in Swedish Courts: The Principle of Legality in the Arklöv Case, *International Criminal Law Review*, vol. 9, no. 2, 2009, 395-409.

⁷² F. De Vlaming, K. Clark, *War Reparations in Bosnia and Herzegovina*, 172.

⁷³ Ostali predmeti vezani su za procesuiranje ratne zločina počinjenih na prostorima Srbije, Kosova i Hrvatske. Do kraja 2020. godine za te zločine ukupno je pravosnažno osuđena 61 osoba, a oslobođeno 48 optuženih.

Hercegovine, dok je 14 optuženih (29,8%) oslobođeno odgovornosti. Svi osuđeni su osobe muškog pola.

Zanimljivo je da su gotovo svi optuženi osuđeni za *ratne zločine protiv civilnog stanovništva*, dok je samo jedan osuđen za *ratni zločin protiv ratnih zarobljenika*. Pri tome, većina sudskih postupaka okončana je u redovnoj krivičnoj procedure, dok su svega 3 postupka protiv trojice osuđenih završena u sumarnom postupku na temelju sporazuma o priznanju krivnje.⁷⁴ Kada je riječ o kaznoj politici primjetno je da je četvorici osuđenih (12,1%) izrečena kazna zatvora ispod posebnog minimuma propisane kazne za neki od predmetnih zločina, dok je u slučaju 29 osuđenih (87,9%) izrečena kazna unutar kaznenog okvira propisane kazne za svaki od datih zločina. Širi uvid u strukturu izrečenih kazni može se dobiti na temelju narednog tabelarnog prikaza.⁷⁵

Tabela 6. *Izrečene kazne za ratne zločine u Bosni i Hercegovini pred sudovima u Republici Srbiji.*

Krivično djelo	Kazna do 5 god.	Kazna preko 5 do 10 god.	Kazna preko 10 do 15 g.	Kazna preko 15 do 20 g.
<i>Ratni zločin protiv civilnog stanovništva</i>	3	11	11	7
<i>Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika</i>	1	0	0	0
Zbirno	4	11	11	7

Manji broj sudskih postupaka za ratne zločine u Bosni i Hercegovini vođen je i pred sudovima susjedne Republike Hrvatske. Jedan od najpoznatijih postupaka vođen je za ratne zločine koje su tokom 1993. godine u logorima nad civilima i ratnim zarobljenicima Armije Republike Bosne i Hercegovine u Velikoj Kladuši vršili pripadnici tzv. Narodne odbrane Autonomne pokrajine Zapadna Bosna (APZB), a za koje je presudom Vrhovnog suda Republike Hrvatske (VSRH) 2005. godine pravosnažno oglasen krivim Fikret Abdić, predsjednik APZB te osuđen na kaznu zatvora od 15. godina.⁷⁶ Za ratni zločin

⁷⁴ Sporazume su zaključili Dragan Lazarević, koji je osuđen na kaznu zatvora od 6 godina i 2 mjeseca (Caparde), Bruno Gojković, koji je osuđen na 10 godina kazne zatvora (Branjevo) i Milan Škrbić, kojem je izrečena kazna zatvora od 7 godina za zločine u Sanici.

⁷⁵ Popis okončanih i aktuelnih krivičnih predmeta za ratne zločine pred srbijanskim sudovima, kao i onih koji su u toku dostupan je na web stranici Fonda za humanitarno pravo u Beogradu na linku: <http://www.hlc-rdc.org/?cat=234> (pristup: 26. mart 2021). Navedeni sumarni podaci predstavlja rezultat vlastite analize autora.

⁷⁶ Prvostepenom presudom Županijskog suda u Karlovcu iz 2002. godine Fikret Abdić je bio oglasen krivim za krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva i krivično djelo ratni zločin protiv ratnih zarobljenika te mu je za navedene zločine izrečena jedinstvena kazna zatvora u trajanju od 20 godine. Spomenutom presudom VSRH djelimično je uvažena žalba optuženog te

protiv civilnog stanovništva u Velikoj Kladuši pred Županijskim sudom u Rijeci 2009. godine optuženi Zlatko Jušić oslobođen je krivnje, a optuženi Ibrahim Jušić oglašen je krivim i izrečena mu je kazna zatvora u trajanju od 7 godina. VSRH je 2010. godine potvrdio prvostepenu presudu.⁷⁷

Također, 2005. godine pred Županijskim sudom u Zagrebu procesuiran je Slobodan Davidović te je oglašen krivim za krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva i krivično djelo ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, a zbog učestvovanja u ubistvu šestorice mladića iz Srebrenice u blizini Trnova, koje je izvršeno od strane pripadnika zloglasne jedinice „Škorpioni“. Osuđen je na kaznu zatvora od 15. godina, a VSRH je potvrdio prvostepenu presudu.⁷⁸ Za isti zločin 2016. godine pravosnažno je oglašen krivim i drugi pripadnik „Škorpiona“ Milorad Momić te također osuđen na kaznu zatvora od 15. godina.⁷⁹

Oslobađajućom presudom Županijskog suda u Zagrebu 2013. godine okončan je prvostepeni postupak protiv Tihomira Šavorića, Ivica Krkleca i Alena Topleka. Imenovani su bili optuženi da su kao pripadnici Hrvatske vojske izvršili krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva na području mjesta Dabrac i Bočac (između Mrkonjić Grada i Banja Luke). Presuda je potvrđena od strane VSRH.⁸⁰

Presudom Županijskog suda u Splitu iz 2016. godine Ivan Hrkač je oslobođen optužbi za krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva i krivično djelo ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, a koje su se odnosile na zatočenje najmanje 35 pripadnika Armije Republike Bosne i Hercegovine u policijskoj stanici u Širokom Brijegu te na preko 50 civila bošnjačke nacionalnosti pritvorenih u osnovnoj školi u Dobrkovićima kod Širokog Brijega. Predmetnu presudu 2017. godine potvrdio je VSRH.⁸¹ Zaključno, 2019. godine pravosnažno je okončan krivični postupak protiv optuženog Ratka Andrića u kojem je imenovani oglašen krivim zbog ratnih zločina protiv ratnih zarobljenika izvršenih u logoru Manjača u blizini Banja Luke.⁸²

mu je preinačena prvostepena presuda u odluci o kazni. Više u: *Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske br. III Kž 2/04-11 od 8. februara 2005. godine* (presuda dostupna na: <http://www.vsrh.hr/EasyWeb.asp?pcpid=585>, pristup: 26. mart 2021).

⁷⁷ Vidi: <https://documenta.hr/novosti/zlocin-u-velikoj-kladusi/> (pristup: 26. mart 2021).

⁷⁸ Vidi: <https://documenta.hr/novosti/zlocin-u-trnovu-i-boboti/> (pristup: 26. mart 2021).

⁷⁹ Prvostepeni postupak protiv optuženog Momića okončan je pred Županijskim sudom u Osijeku 2015. godine, a godinu dana kasnije VSRH potvrdio je predmetnu odluku.

Vidi više na: <https://documenta.hr/novosti/zlocin-u-godinjiskim-barama-opt-milorad-momic/> (pristup: 27. mart 2021).

⁸⁰ Vidi: <https://documenta.hr/novosti/zlocin-kod-mrkonjic-grad/> (pristup: 27. mart 2021).

⁸¹ Vidi: <https://documenta.hr/novosti/zlocin-u-sirokom-brijegu-opt-ivan-hrkac/> (pristup: 27. mart 2021).

⁸² Županijski sud u Zagrebu je prvostepenom presudom iz 2019. godine optuženog Andrića oglasio krivim za spomenuti ratni zločin i izrekao mu kaznu zatvora u trajanju od 6. godina. VSRH svojom presudom iz iste godine je potvrdio prvostepenu presudu te je istom dati predmet pravosnažno okončan. Vidi više u: *Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske br. Kž-rz 31/2019-8 od 6. novembra 2019. godine* (presuda dostupna na: <https://documenta.hr/wp->

Na kraju, nekoliko postupaka za ratne zločine u Bosni i Hercegovini vođeno je i pred sudovima u Crnoj Gori. S tim u vezi, zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva u Plužanima kod Foče presudom Vrhovnog suda Republike Crne Gore 1994. godine oglašeni su krivim Zoran Vuković, Janko Janjić, Radomir Kovač i Zoran Simović, pripadnici Vojske Republike Srpske te osuđeni na kazne zatvora od po 20 godina, dok je optuženi Vidoje Golubić osuđen na 8 mjeseci zatvora zbog neprijavlivanja krivičnog djela i učinilaca.⁸³ Na kraju, presudom Višeg suda u Bijelom polju iz 2002. godine, a koju je potvrdio Vrhovni sud Republike Crne Gore 2003. godine, Nebojša Ranisavljević oglašen je krivim za ratne zločine koje su pripadnici Vojske Republike Srpske izvršili na željezničkoj stanici u Štrpcima (Bosna i Hercegovina) nad civilima iz pograničnih naselja susjedne Srbije i Crne Gore te osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina.⁸⁴

Zaključna razmatranja

Međunarodni oružani sukob, odnosno rat koji se je u periodu od 1992. do 1995. godine odvijao na prostoru Bosne i Hercegovine obilježila su teška i sistematska kršenja međunarodnog humanitarnog prava te stradanja apokaliptičnih razmjera. Najstrašnije posljedice navedenog sukoba ogledale su se u ogromnim ljudskim gubicima, koji se prema rezultatima nekih novijih istraživanja procjenjuju na oko 100.000 usmrćenih ili nestalih. Za pretpostaviti je da su mnoga od navedenih stradanja poprimila i obilježja pojedinih ratnih zločina. Cilj predmetnog rada bio je na temelju dostupnih sudskih odluka i drugih odgovarajućih izvora pokušati izvršiti sumarnu analizu rezultata procesuiranja datih zločina pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju, domaćim i inostranim sudskim forumima.

Na temelju sprovedene analize može se zaključiti da je sa krajem 2020. godine bio pravosnažno okoačan veliki broj sudskih postupaka protiv oko 1.000 optuženih. Pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), koji je prevashodno procesuirao visoke vojne i političke zvaničnike, okončani su postupci protiv 101 optuženog. Postupci protiv približno 1/5 optuženih „prijevremeno“ su okončani bilo zbog povlačenja optužnice ili zbog smrti optuženog, dok su u slučaju 82 osobe isti dovedeni do kraja provođenjem

content/uploads/2020/10/Odluka-Vrhovnog-suda-Zlocin-u-Manjaci-opt.-D.Lukajic.pdf (pristup: 27. mart 2021).

⁸³ Vrijedi napomenuti da su Zoran Vuković i Radomir Kovač 2002. godine pravosnažno osuđeni i od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) na 12, odnosno 20 godina zatvora, zbog mučenja i silovanja kao radnji učinjenja krivičnih djela kršenja zakona i običaja ratovanja i zločina protiv čovječnosti. Vidi više u: Bogdan Ivanišević, Tea Gorjanc Prelević, *Suđenja za ratne zločine u Crnoj Gori (2009-2015)*, NVO Akcija za ljudska prava, Podgorica 2016, 8

⁸⁴ Isto.

konvencionalne krivične procedure. Od ovog broja njih 74, odnosno 90,2% je osuđeno, a 8 optuženih (9,8%) je oslobođeno. Pri tome, 8,1% optuženih je osuđeno za zločin genocida, dok su ostali osuđeni za neki drugi zločin iz nadležnosti ovog suda. Kada je riječ o kaznenoj politici isti procenat optuženih je sankcioniran kaznom doživotnog zatvora, a prema 91,9% je izrečena kazna zatvora u prosječnom trajanju od 15,8 godina. Na kraju, bez obzira što su se od strane opće i naučne javnosti mogli čuti određeni prigovori vezani za uspostavu i rad ovog suda, a koji su se odnosili na navodnu nelegalnu i pravno neutemeljenu uspostavu suda, selektivni pristup u optuživanju i procesuiranju pojedinaca osumnjičenih za vršenje ratnih zločina, neadekvatnu kaznenu politiku itd., neupitna je činjenica da je MKSJ ostvario i značajna postignuća u svom radu te ostavio zavidno pravno naslijeđe. Prije svega, isti je doprinio razvijanju kulture osude i sankcioniranja teških kršenja međunarodnog prava i ratnih zločina, ponudio je izvjesnu satisfakciju žrtvama, dao je odgovarajući doprinos u utvrđivanju činjenica i historijske istine vezane za navedene zločine, utvrdio značajne pravne standarde u oblasti međunarodnog krivičnog prava itd.

Značajne aktivnosti na procesuiranju ratnih zločina u Bosni i Hercegovine odvijale su se i pred domaćim pravosuđem. Poseban fokus u ovom radu bio je na postupcima koji su se odvijali pred Sudom BiH. Od 2005. kada su otpočela procesuiranja ratnih zločina pred ovim sudom pa do kraja 2020. godine pravosnažno je okončan 241 postupak protiv 400 optuženih. Od tog broja njih nešto više od dvije trećine (67,2%) je osuđeno, dok je približno jedna trećina (32,2%) oslobođena. Približno jedna polovina (48,3%) osuđenih je oglašena krivim za genocid i zločine protiv čovječnosti kao najteža krivična djela. Ukoliko se posmatra spolna struktura osuđenih izuzetno veliki broj čine osobe muškog spola, dok je svega 2,2% žena osuđeno za neki od ratnih zločina. Takvo što je i razumljivo imajući u vidu da su odnosni zločini nastali kao produkt oružanih sukoba, u koje su, po pravilu, dominantno uključeni muškarci. Kada je riječ o kaznenoj politici 89,6% osuđenika za ratne zločine sankcionirano je kaznom zatvora, dok je prema 11,4% osuđenih izrečena kazna dugotrajnog zatvora. Pri tome, prema 54,6% osuđenih izrečena je kazna zatvora ispod posebnog minimuma, odnosno primjenjen je institut ublažavanja kazne. Prosjek izrečenih kazni zatvora i dugotrajnog zatvora svim osuđenim pred Sudom BiH u posmatranom periodu iznosio je 11,51 godina te se može zaključiti kako su sudska vijeća baštinila relativno blagu kaznenu politiku. Sumirajući rezultate rada Suda BiH u posmatranom periodu može se konstatirati da je na planu procesuiranja ratnih zločina učinjeno jako puno, ali da pred navedenim sudom ima još izuzetno puno posla, s obzirom na jako veliki broj trenutno neokončanih predmeta pred ovim sudom, te posebno s obzirom na broj nezavršenih predmeta koje vodi Tužilaštvo Bosne i Hercegovine.

No, mimo Suda BiH procesuiranje ratnih zločina u Bosni i Hercegovini odvija se i pred nadležnim sudovima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i do sada su pred ovim sudovima okončani krivični postupci

protiv više od 400 optuženih. S obzirom da odluke spomenutih sudova nisu javno objavljene, niti su nam na drugi način bile dostupne, iz tih razloga u ovom radu nije bilo moguće izvršiti analizu rada entitetskog pravosuđa i sudova Brčko distrikta na procesuiranju ratnih zločina.

Osim pred međunarodnim i domaćim sudovima procesuiranje ratnih zločina u Bosni i Hercegovini odvijalo se i pred pravosudnim organima pojedinih inostranih država. S tim u vezi, manji broj sudskih postupaka za ratne zločine počinjene na prostorima Bosne i Hercegovine okončan je pred sudovima pojedinih zapadno-evropskih država, poput: Njemačke, Austrije, Danske, Švedske i Norveške. Ono što je posebno zanimljivo istaći jeste da je određen broj optuženih pred njemačkim sudovima procesuiran i pravomoćno osuđen za zločin genocida, kao najteži ratni zločin, te da je predmetni zločin izvršen i u nekim drugim bosansko-hercegovačkim općinama mimo Srebrenice.

Paralelno sa tim, ratni zločini u Bosni i Hercegovini procesuirani su i pred pravosuđem država iz okruženja. Najveći broj krivičnih postupaka vodio se pred sudovima Republike Srbije, pred kojima je do kraja 2020. godine bilo pravosnažno okončano 26 postupaka protiv 47 optuženih, od kog broja 70,2% optuženih je osuđeno, a 29,8% je oslobođeno odgovornosti za neki od ratnih zločina počinjenih tokom rata na prostoru Bosne i Hercegovine. Dodatno, za predmetne zločine pred sudovima u Republici Hrvatskoj procesuirano je 10 optuženih, a u Crnoj Gori 6 optuženih.

Ono što posebno treba istaći jeste činjenica da je 24,3% optuženih pred MKSJ i 13,3% pred Sudom BiH osuđeno u sumarnom krivičnom postupku na temelju primjene sporazuma o priznanju krivnje, odnosno sporazuma o izjašnjenju o krivnji. Bez obzira na sve progovore koji se potencijalno mogu upućivati primjeni ovog konsenzualnog modela u procesuiranju ratnih zločina, cijeno da je njegova primjena bila svrsishodna, jer je doprinijela bržem okončanju krivičnih postupaka te ostvarivanju i mnoštva drugih benefita koje ovakav način okončanja krivičnih postupaka sa sobom nosi.

Zaključno, imajući u vidu razne prigovore vezane za procesuiranje ratnih zločina u Bosni i Hercegovini pred spomenutim sudskim forumima, poput, primjera radi, prigovora koji se odnose na navodni selektivni pristup u optuživanju i procesuiranju pojedinaca osumnjičenih za vršenje ratnih zločina, neodgovarajuće rangiranje prioritetnih predmeta, neadekvatnu kaznenu politiku itd., mišljenja smo da su u proteklom periodu, ipak, ostvareni značajni rezultati na ovom polju. To prije svega zbog činjenice da je pred različitim sudovima i na više nivoa sudskog odlučivanja okončano na stotine krivičnih postupaka protiv oko hiljadu optuženih, na koji način je iskazana ozbiljna društvena osuda predmetnih zločina, te kreirana zavidna kultura procesuiranja istih. Naravno, ostaje još jako puno posla, posebno pred bosansko-hercegovačkim sudovima, kako bi se mnogi krivični postupci priveli kraju, ponudila odgovarajuća satisfakcija žrtvama ratnih zločina i njihovim porodicama, te odaslala još snažnija poruka da će ratni zločini biti dosljedno procesuirani i kažnjavani, a sve s ciljem da se u budućnosti ne bi ponavljali.

Summary

The international armed conflict, ie the war that took place in the period from 1992 to 1995 on the territory of Bosnia and Herzegovina was marked by severe and systematic violations of international humanitarian law and suffering of apocalyptic proportions. The most terrible consequences of this conflict were reflected in the huge human losses, which according to the results of some recent research are estimated at about 100,000 killed or missing. It can be assumed that many of the above-mentioned sufferings took on the characteristics of certain war crimes. The aim of this paper was, based on available court decisions and other relevant sources, to try to make a summary analysis of the results of the prosecution of crimes before the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, domestic and foreign judicial forums.

Based on the conducted analysis, it can be concluded that by the end of 2020, a large number of court proceedings against about 1,000 defendants had been finalized. Proceedings against 101 indictes have been completed before the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (ICTY), which primarily prosecuted senior military and political officials. Proceedings against approximately 1/5 of the accused were “prematurely” terminated either due to the withdrawal of the indictment or due to the death of the accused, while in the case of 82 persons they were completed by conducting conventional criminal proceedings. Of this number, 74 or 90.2% were convicted, and 8 defendants (9.8%) were acquitted. At the same time, 8.1% of the accused were convicted of the crime of genocide, while the rest were convicted of another crime within the jurisdiction of this court. When it comes to penal policy, the same percentage of defendants was sanctioned with life imprisonment, and 91.9% were sentenced to imprisonment with an average duration of 15.8 years. Finally, notwithstanding the fact that certain objections could be heard from the general and scientific public regarding the establishment and operation of this court, which related to the alleged illegal and legally unfounded establishment of the court, a selective approach in prosecuting and prosecuting individuals suspected of committing war crimes, inadequate penal policy, etc., is an unquestionable fact that the ICTY has made significant achievements in its work and left an enviable legal legacy. First of all, it contributed to the development of a culture of condemnation and sanctioning of serious violations of international law and war crimes, offered some satisfaction to victims, made appropriate contributions in establishing facts and historical truths related to these crimes, established significant legal standards in international criminal law, etc.

Significant activities in the prosecution of war crimes in Bosnia and Herzegovina also took place before the domestic judiciary. A special focus in this paper was on the proceedings before the Court of B&H. From 2005, when the prosecution of war crimes before this court began, until the end of 2020,

241 proceedings against 400 defendants were legally completed. Of this number, slightly more than two thirds (67.2%) were convicted, while approximately one third (32.2%) were acquitted. Approximately one half (48.3%) of convicts were found guilty of genocide and crimes against humanity as the most serious crimes. If we look at the gender structure of convicts, an extremely large number are men, while only 2.2% of women have been convicted of some war crimes. This is understandable given that the crimes in question arose as a product of armed conflict, in which, as a rule, men are predominantly involved. When it comes to penal policy, 89.6% of war crimes convicts were sentenced to imprisonment, while 11.4% of convicts were sentenced to long-term imprisonment. At the same time, 54.6% of convicts were sentenced to imprisonment below a special minimum, ie the institute of mitigation of punishment was applied. The average sentence of imprisonment and long-term imprisonment imposed on all convicts before the Court of BiH in the observed period was 11.51 years, and it can be concluded that the trial chambers inherited a relatively mild penal policy. Summarizing the results of the work of the Court of B&H in the observed period, it can be stated that a lot has been done in the field of war crimes processing, but that there is still a lot of work before this court, given the very large number of pending cases before this court. on the number of unfinished cases handled by the Prosecutor's Office of Bosnia and Herzegovina.

However, in addition to the Court of B&H, the processing of war crimes in Bosnia and Herzegovina also takes place before the competent courts of the entities and the Brčko District of Bosnia and Herzegovina, and so far criminal proceedings against more than 400 indictees have been completed. Considering that the decisions of the mentioned courts were not publicly announced, nor were they available to us in any other way, for these reasons it was not possible to analyze the work of the entity judiciary and Brčko District courts in processing war crimes.

Apart from international and domestic courts, the processing of war crimes in Bosnia and Herzegovina also took place before the judicial authorities of certain foreign countries. In this regard, a small number of court proceedings for war crimes committed in Bosnia and Herzegovina have been completed before the courts of some Western European countries, such as Germany, Austria, Denmark, Sweden and Norway. What is particularly interesting is that a number of indictees were prosecuted before German courts and convicted of the crime of genocide, as the most serious war crime, and that the crime in question was committed in some other Bosnian municipalities outside Srebrenica.

At the same time, war crimes in Bosnia and Herzegovina were prosecuted before the judiciary of the surrounding countries. The largest number of criminal proceedings were conducted before the courts of the Republic of Serbia, before which 26 proceedings against 47 defendants were finalized by the end of 2020, of which 70.2% were convicted and 29.8% were

acquitted of some of them. war crimes committed during the war in Bosnia and Herzegovina. In addition, 10 indictees were prosecuted for the crimes in question before the courts in the Republic of Croatia, and 6 indictees in Montenegro.

What should be especially emphasized is the fact that 24.3% of the accused before the ICTY and 13.3% before the Court of B&H were convicted in summary criminal proceedings on the basis of the application of a plea agreement, ie a plea agreement. Regardless of all the potential speeches that may potentially be applied to the application of this consensual model in the prosecution of war crimes, we appreciate that its application was purposeful, as it contributed to faster completion of criminal proceedings and many other benefits that this way of ending criminal proceedings brings.

In conclusion, having regard to the various complaints related to the prosecution of war crimes in Bosnia and Herzegovina before the mentioned court forums, such as, for example, complaints related to the alleged selective approach in prosecuting and prosecuting individuals suspected of committing war crimes, inadequate ranking of priority cases, inadequate penal policy, etc., we are of the opinion that in the past period, however, significant results have been achieved in this field. This is primarily due to the fact that hundreds of criminal proceedings against about a thousand defendants were completed before various courts and at several levels of court decision-making, in which a serious social condemnation of the crimes in question was expressed, and an enviable culture of prosecuting them was created. Of course, there is still a lot of work to be done, especially before the courts of Bosnia and Herzegovina, to bring many criminal proceedings to an end, offer adequate satisfaction to war crimes victims and their families, and send an even stronger message that war crimes will be consistently prosecuted and punished. all with the aim of not repeating themselves in the future.

BIBLIOGRAFIJA/BIBLIOGRAPHY

Objavljeni izvori/ Published sources:

1. *Prosecutor v. Biljana Plavšić (IT-00-39&40/1-S), Sentencing Judgement*, 2003.
2. *Prosecutor v. Slobodan Milošević (IT-02-54-T), Decision on Motion for Judgement of Acquittal*, 2004.
3. *Prosecutor v. Vojislav Šešelj (IT-03-67-T), Judgement of the Trial Chamber*, 2016, par. 188-189.
4. Statut Međunarodnog suda za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnoga humanitarnog prava počinjena na području bivše Jugoslavije od 1991, Annex to SCOR. 48/827, 25. Mai 1993, UN Doc. S/RES/827 (1993) sa kasnijim izmjenama i dopunama sadržanim u RES/1166 (1998), RES/1329 (2000), RES/1411 (2002), RES/1431 (2002), RES/1481

- (2003), RES/1597 (2005), RES/1660 (2006), RES/1837 (2008), RES/1877 (2009).
5. *Tužitelj v. Enver Hadžihanović i Amir Kubura (IT-01-47-A), Presuda Žalbenog vijeća*, 2008, par. 358.
 6. *Tužitelj v. G. Jelisić (IT-95-10-T), Presuda, Žalbenog vijeća*, 2001, IV, par (7).
 7. *Tužitelj v. Milan Lukić i Sredoje Lukić (IT-98-32/1-A), Presuda Žalbenog vijeća*, 2012, Dispozitiv i par. 669.
 8. *Tužitelj v. Milomir Stakić (IT-97-24-A), Presuda Žalbenog vijeća*, 2006, Dispozitiv i par. 428.
 9. *Tužitelj v. Radoslav Krstić (IT-98-33-T), Presuda Pretresnog vijeća*, 2001, par. 693.
 10. *Tužitelj v. Stanislav Galić (IT-98-29-A), Presuda Žalbenog vijeća*, 2006, Dispozitiv i par. 456.

Službeni glasnik/Official Gazette

1. „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ br. 3/03, 32/03, 36/03, 37/03, 26/04, 54/04, 61/04, 63/04, 13/05, 30/05, 48/05, 46/06, 53/06, 55/06, 76/06, 29/07, 32/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09,8/10, 72/13, 47/14, 22/15, 40/15, 35/18 i 65/18.

Knjige/Books:

1. Babić Miloš, *Međunarodno krivično pravo*, Banja Luka 2011.
2. Dimitrijević Vojin, Hadži–Vidanović Vidan, Jovanović Ivan, Marković Žarko, Milanović Marko, *Haške nedoumice: Poznato i nepoznato o Međunarodnom krivičnom tribunalu za bivšu Jugoslaviju (drugo izdanje)*, Beograd 2013.
3. Gracin Dijana, Domjančić Stjepan, *Kritički osvrt na primjenu kazne oduzimanja slobode u praksi Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju nakon presude u predmetu Prlić i drugi*.
4. Ivanišević Bogdan, Gorjanc Prelević Tea, *Suđenja za ratne zločine u Crnoj Gori (2009-2015)*, NVO Akcija za ljudska prava, Podgorica 2016.
5. Josipović Ivo, Krapac Davor, Novoselec Petar, *Stalni međunarodni kazneni sud*, Zagreb 2001.
6. Karapac Davor, *Međunarodni kazneni sudovi*, Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti: razred za društvene znanosti, Zagreb 2011.
7. Korner Joanna J, *Unapređenje procesuiranja predmeta ratnih zločina na državnom nivou u Bosni i Hercegovini, Izvještaj o napretku*, Misija OSCE u BiH i Ambasada Velike Britanije, Sarajevo 2020.
8. Kreho M, et al. (ur), *10 godina Odjela I za ratne zločine Suda BiH*, Sud Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2015.
9. Pavišić Berislav, Bubalović Tadija, *Međunarodno kazneno pravo*, Rijeka 2013.
10. Simović Miodrag N, Blagojević Milan, Simović Vladimir, *Međunarodno krivično pravo*, Istočno Sarajevo 2013.
11. Škuljić Milan, *Međunarodni krivični sud – nadležnost i postupak*, Beograd 2005.

12. Tokača Mirsad, *Bosanska knjiga mrtvih - Ljudski gubici u Bosni i Hercegovini 1991-1995*, Istraživačko dokumentacioni centar Sarajevo, Sarajevo 2012.

Članci/Articles:

1. Ambos Kai, What Does „Intent to Destroy in Genocide Mean?, *International Review of the Red Cross*, vol. 91, no. 876, 2009, 833-858.
2. Cassese Antonio, On the Current Trends towards Criminal Prosecution and Punishment of Breaches of International Humanitarian Law, *European Journal of International Law*, vol. 9, no. 1/1998.
3. De Vlaming Frederiek, Clark Kate, War Reparations in Bosnia and Herzegovina: Individual Stories and Collective Interests, in: Dubravka Zarkov, Marlies Glasius (eds), *Narratives of Justice In and Out of the Courtroom: Former Yugoslavia and Beyond*, Springer 2014.
4. Gurda Vedad, The Prosecution of Genocide in Bosnia and Herzegovina Before International, Domestic and National Courts of Other Jurisdictions, *Monumenta Srebrenica*, god. 4, 2015.
5. Karović S, Kompleksnost utvrđivanja postojanja genocidne namjere, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 51, br. 1, 2014, 119-139.
6. Klamber Mark, International Criminal Law in Swedish Courts: The Principle of Legality in the Arklöv Case, *International Criminal Law Review*, vol. 9, no. 2, 2009, 395-409.
7. Mahmutović Dževad, Alibegović Mirna, *Status and Perspectives of War Crimes Processing in Bosnia and Herzegovina*, *Human Research in Rehabilitation*, vol. 9, no 2, 2019.
8. Martin-Ortega Olga, Prosecuting War Crimes at Home: Lessons from the War Crimes Chamber in the State Court of Bosnia and Herzegovina, *International Criminal Law Review*, 2012.
9. Omerović Enis, Suvremene doktrinarne postavke i koncept međunarodnog krivičnog suda o specifičnoj namjeri kod zločina genocida, *Anali Pravnog fakulteta u Zenici*, vol. 5, br. 10, 2012, 173-199
10. Palombino Fulvio Maria, Should Genocide Subsume Crimes Against Humanity? Some Remarks in the Light of the Krstić Appeal Judgment, *Journal of International Criminal Justice*, vol. 3, no. 3, 2005, 778-789.
11. Szpak Agnieszka, National, Ethnic, Racial, and Religious Groups Protected against Genocide in the Jurisprudence of the ad hoc International Criminal Tribunals, *The European Journal of International Law*, vol. 23, no. 1, 2012.
12. Žagar Marina, Međunarodni kazneni tribunal za bivšu Jugoslaviju: Pregled nekih postignuća i kritika, *Pravnik: Časopis za pravna i društvena pitanja*, vol. 47, br. 94, 2013, 20-35.

Internet:

1. Dizdarević Emina, *Polovina tužilaca za ratne zločine u 2020. provela u sudnici manje od deset dana* (<https://detektor.ba/2021/02/11/polovina-tuzilaca-za-ratne-zlocine-u-2020-provela-u-sudnici-manje-od-deset-dana/> pristup: 17.03.2021).
2. <http://www.hlc-rdc.org/?cat=234> (pristup: 26. mart 2021).

3. <http://www.sudbih.gov.ba/> (pristup 31.12.2021).
4. <https://documenta.hr/novosti/zlocin-kod-mrkonjic-grada/> (pristup: 27. mart 2021).
5. <https://documenta.hr/novosti/zlocin-u-godinjskim-barama-opt-milorad-momic/> (pristup: 27. mart 2021).
6. <https://documenta.hr/novosti/zlocin-u-sirokom-brijegu-opt-ivan-hrkac/> (pristup: 27. mart 2021).
7. <https://documenta.hr/novosti/zlocin-u-trnovu-i-boboti/> (pristup: 26. mart 2021).
8. <https://documenta.hr/novosti/zlocin-u-velikoj-kladusi/> (pristup: 26. mart 2021).
9. https://www.irmct.org/sites/default/files/cases/public-information/cis_karadzic_bcs.pdf (pristup: 27. februar 2021).
10. <https://www.osce.org/files/f/documents/b/b/451411.pdf> (pristup: 9. mart 2021).
11. *Izgubljeni ratni zločinci* (<https://www.cin.ba/prica-19-izgubljeni-ratni-zlocinci/> pristup: 23. mart 2021); *Cvjetković ponovo pred sudom* (<http://www.infobiro.ba/article/495401>, pristup: 23. mart 2021).
12. *Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske br. III Kž 2/04-11 od 8. februara 2005. godine* (presuda dostupna na: <http://www.vsrh.hr/EasyWeb.asp?pcpid=585>, pristup: 26. mart 2021).
13. *Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske br. Kž-rz 31/2019-8 od 6. novembra 2019. godine* (presuda dostupna na: <https://documenta.hr/wp-content/uploads/2020/10/Odluka-Vrhovnog-suda-Zlocin-u-Manjaci-opt.-D.Lukajic.pdf> (pristup: 27. mart 2021).
14. Strategija je pripremljena 2018. godine, međutim nakon više neuspješnih pokušaja od strane Vijeća ministara Bosne i Hercegovine usvojena je tek 24. 9. 2020. godine. Predloženi tekst Strategije dostupan je na: http://www.mpr.gov.ba/web_dokumenti/drzavna%20strategije%20za%20rad%20na%20predmetima%20rz.pdf (pristup: 17.03.2021).